

Agar sen kera-gidan ortiqroq bilmasang, unda hech qachon keragicha bilmaysan.

Ulyam BLEYK

ENLIGHTENMENT

XALQ ZIYOLILARI GAZETASI

معرفت

1931-yildan chiqa boshlagan

2004-yil 18-sentabr, shanba

№ 76 (7685)

ҚОНУН ВА АДОЛАТ УСТУВОРЛИГИ – ЭРКИН ВА ФАРОВОН ҲАЁТ КАФОЛАТИДИР

17 сентябрь куни ҳалқ депутатлари Наманган вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди.

Сессияда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари вилоят аҳлининг мамлакатимиз ривожига салмоқли улуш кўшаётганини таъкидлadi. Буни азалдан меҳнатсевар, тадбиркор ва хунармандлар юрти бўлиб келган Наманғанинг енгил ва озиқ-овқат саноати соҳаларида, фан ва маданият масканлари фаолиятида кўриш мумкин.

Вилоятнинг иқтисодий ривожида амалга оширилган таркиби ўзгаришлар, хориж инвестициясини жалб қилиш ҳисобига ташкил этилган бир неча кўшма корхоналар муҳим аҳамият касб этмоқда.

«Нестле», «Пап-Фен» сингари кўшма корхоналарни алоҳида таъкидлаш мумкин. Уларнинг маҳсулотлари мамлакатимизда ва қатор хорижий давлатларда аллақачон ўз харидорини топган.

Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Шу билан бир қаторда, вилоядта ҳали-ҳамон эски тузумга хос иш юритиш ва бошқарув услубларидан батамом воз кечилганий йўқ. Мансаб ваколатини сунистъемол қилиш, давлат мулкига, айниқса, муқаддас неъмат саналмиш ерга нисбатан хўжасизларча муносабатда бўлиш, уни талон-торож қилиш, энг ачинарлиси, ошна-оғайнигарчилик, уруф-аймоқчилик, қонунбузарлик каби жиддий нуқсонлар учрамоқда.

Юкори раҳбарлик лавозимларида ўтирган айрим шахсларнинг масъулиятсизлиги оқибатида маънавий мухит ва адолат тамойилларининг бузилиши билан боғлиқ ачинарли ҳолатлар рўй берган.

Вилоядта юзага келган бундай вазият зарур чоралар кўришина тақозо этмоқда.

Сессияда ташкилий масала кўрилди. Тўлқин Жабборов ўз аризасига биноан Наманган вилояти ҳокими вазифасидан озод қилинди.

Президент Ислом Каримовнинг тавсиясига биноан Ўзбекистон Республикаси қишлоқ ва сув хўжалиги вазири бўлиб ишлаб келаётган Икромхон Нажмиддинов Наманган вилояти ҳокими этиб тасдикланди.

Сессияда сўзга чиқсан Ўзбекистон ҳалқ шоири Ҳабиб Саъдулла, «Тасвирий ойина» ижодий уюшмаси раиси Исфандиёр Латипов, Наманган давлат университети ректори Турсунбой Файзуллаев, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдураҳим Ҳамидов, Чорток тумани ҳокими Муродилла Ҳасанов ва бошқалар Президентимиз нутқида келтирилган танқидий фикрлардан тегишли холоса чиқариб, кўйилган вазифаларни уюшқоқлик, ташаббускорлик ва масъулият билан адо этиш вилоят аҳлининг асосий бурчи эканини таъкидлadiлар.

Н.ОЧИЛОВ,
И.РАЗЗОКОВ,
ЎЗА махсус мухбирлари

Президент Ислом Каримовнинг Ҳалқ депутатлари Наманган вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқи

Ассалому алайкум, қадрли юртдошлар!

Муҳтарам депутатлар! Барчангизга маълумки, бугунги сессия маълумининг кун тартиби га битта масала – яни, ташкилий масала киритилган.

Сиз, ҳурматли депутатлар билан учрашувилизнинг асосий мақсади – бугун Наманган вилоятидаги мавжуд вазият ва аҳволни танқидий баҳолаш, одамларнинг кайфияти, ҳаётга муносабати, уларнинг нималардан рози, нималардан норози эканини билиш ва шундан холоса ва сабоқлар чиқаришдан иборат.

Шулар билан бирга, Наманган вилоятининг иқтисодиёт ва хўжалик соҳаларида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг бориши, олдимизга кўйган режа ва марраларга эришиш йўлида фов-тўсиқ бўлиб турган муаммоларни биргаликда кўриб чиқиш ва уларнинг ечимини топиш юзасидан фикр алмашиб олишимиз лозим.

Азалдан меҳнатсевар, тадбиркор ва хунарманд, дину диёнатли инсонлар юрти бўлиб келган Наманган вилояти ўзининг ишлаб чиқариш кўлами ва дехқончилик маҳсулотларини етишириш бўйича мамлакатимизда салмоқли ўрин эгаллайди.

Кейинги йилларда бутун юртимиз қатори бу заминда ҳам тараққиёт йўлида анча ижобий натижалар кўлга киритилмоқда.

Вилоядта саноат соҳасини, хусусан, енгил ва озиқ-овқат саноати-

ни ривожлантириш, янги қувватларни ишга тушириш, маданий-майиши иншоотлар барпо этиш, ободончилик ишлари борасида муайян ютуқларга эришилганини кўришимиз ва тан олишимиз зарур.

Вилоят хўжалигининг барча етакчи соҳаларида, шу жумладан, қишлоқ хўжалиги, капитал қурилиш, чакана товар айланмаси, пуллик хизмат кўрсатиш, аҳоли реал даромадларининг ортиши бўйича қилинган ишлар ўз натижаларини кўриб, киши беихтиёри кувонади, албатта.

Амалга оширилган таркиби ўзгаришлар, хориж инвестицияларни жалб қилиш ҳисобига ташкил этилган бир қатор замонавий кўшма корхоналар Наманган иқтисодиётни ривожига ўз ҳиссасини кўшмоқда.

Хусусан, «Нестле», «Пап Фен» каби кўшма корхоналар ишлаб чиқартиш юқори сифатли маҳсулотлар нафақат юртимизда, балки чет элларда ҳам ўз харидорини топмоқда.

Бу ютуқларнинг тагзаминида шу муқаддас юртда яшаётган инсонларнинг, кечани кеча, кундузни кундуз демай меҳнат қилаётган мингминглаб наманганликларнинг фидойилиги, изланиш ва интилишлари мужассам эканини барчамиш яхши англаймиз.

Такрор айтмоқчиман, бугун Наманган тупроғида юз бераётган ва кўзга ташланадётган янгилинишларни, шаҳар ва қишлоқларимизнинг шакли, қиёфаси тобора ўзгариб, биринчи навлатда одамларимиз-

ниг маданияти, онгу тафаккури юксалиб бораётганини ҳеч ким инкор эта олмайди.

Кисқа қилиб айтадиган бўлсак, ҳалқимизнинг фаоллиги ортаётгани, фуқароларимизнинг эл-юртимизда бўлаётган барча ижобий ўзгаришларга ўз дахлдорлигини сезиб, ўзини анча эркин ва мустаҳкам тутаётганини кўриб, киши беихтиёри кувонади, албатта.

Буларнинг барчасига аввало мустақиллик шарофати билан юртимиздаги ҳар қайси инсон, оила ҳаётида, ёшларимиз дунёқаршида тобора мустаҳкамланиб бораётган эгалик ҳиссияти асосий омил бўлмоқда, десак, ўйлайманки, айни ҳақиқатни айтган бўлашимиз.

Мен одамларимизнинг онгида, қарашларидаги ҳеч нарса билан солиштириб, қиёслаб бўлмайдиган бундай ўзгаришларни истиқол ўйлари давомида биз эришган энг катта, энг юқсак ҳаётизмизнинг эртанги кунини ҳал қилувчи улкан ютуғимиз, деб ҳисоблайман.

Шу борада бир ҳақиқатни барчамиз яхши англаб олишимиз зарур, деб ўйлайман. Бундай кайфиятда бўлган, эртанги кунга ишонч билан яшаётган, катта интилиш ва умид билан меҳнат қилаётган халқимизга бор гапни очиқасига, оқни – оқ, қорани – қора деб, ҳеч нарсани яширмасдан айтишимиз зарур.

Чунки, биринчидан – улар ҳаётизмизда содири бўлаётган барча

воқеалардан хабардор бўлсин, иккинчидан – фақатгина мана шундай муносабат, мана шундай ошкора, очиқ ташкил қилинган мулокот-сұхбат, ҳалққа билдирилган хурмат-эҳтиром одамларнинг адолатга бўлган ишончи сўниб колишига йўл қўймайди, уларнинг фаоллигини янада оширади.

Шу нутқи назардан вилоядаги мавжуд вазиятни таҳлил қиласидаги бўлсак, юқорида зикр этилган ижобий ишлар билан бир қаторда, бу ерда турли салбий ҳолатлар, ўз ечимини топмай келаётган муаммолар, жиддий камчилик ва нуқсонлар борлигини ҳам тан олишимиз, уларга барҳам бериш йўлларини топишимиз даркор.

Бу таҳлили вилоят иқтисодиётининг етакчи тармоқларидан бўлган ишлар билан бир қаторда, бу ерда турли салбий ҳолатлар, ўз ечимини топмай келаётган муаммолар, жиддий камчилик ва нуқсонлар борлигини ҳам тан олишимиз даркор.

Албатта, сўнгги йилларда Наманган вилоядида бу борада анчамунча ўзгаришлар амалга оширилганини, одамларнинг ерга, мулкка бўлган муносабати ўзгара бошлаганини, айниқса, ернинг ҳақиқий эгаси, фаровон ҳаёт бунёдкори бўлган фермерлик ҳаракатининг тобора кучга кириб бораётганини қайд этишимиз лозим.

Бугунги кунда мавжуд 5 минг 140 та фермер хўжалиги вилоят миқёсида жами қишлоқ хўжалик маҳсулотининг таҳминан 10 фойзини етказиб бераётганини бунга мисол бўла олади.

(Давоми 2-бетда)

**ТАРБИЯДА
МАКТАБ ВА
ОИЛАНИНГ
ЎРНИ
АЛОҲИДА**

7-бет

**ТАЪЛИМГА
«СТАРТ»
БОҒЧАДАН
БЕРИЛАДИ**

10-бет

**ОЛИМПИАДА
РУХИ**

11-бет

**“ШАРҚ
ЗИЁКОРИ”ДАН
ЯНГИ
ДАРСЛИКЛАР
ХАРИД ҚИЛИНГ**

16-бет

ҚОНУН ВА АДОЛАТ УСТУВОРЛИГИ – ЭРКИН

(Давоми. Боши 1-бетда)

Лекин, очиғини айтадиган бўлсак, ҳозирги пайтда вилоят қишлоқ хўжалигидаги ислоҳотларнинг боришини қониқарли деб бўлмайди.

Масалан, пахтачилик соҳасини олайлик.

Ўзининг бой ва қадими дехқончилик тажрибасига, миришкор дехқонлари, катта ишлаб чиқариш салоҳиятига эга бўлган Наманган вилояти пахта етишириш бўйича шартнома режасини кейинги йилларда сурункасига бажармасдан келмоқда.

Хусусан, ўтган иили бу борадаги давлат буюртмаси 62 фойз даражасида қолиб кетганини эсласак, ўйлайманки, вилоятда ишни замон талаблари асосида ташкил этиш масаласида жиддий камчиликлар борлиги маълум бўлади.

Бундай ахволнинг объектив ва субъектив сабаблари ҳақида кўп гапириш мумкин. Мен факат энг асосийларига тўхталиб ўтмоқчиман.

Бугун барчамизга аёнки, қишлоқ хўжалигини фақат ва фақат юксак агротехника талаблари ва қоидаларига қатъий амал қилиш, фан-техника ютуқларини, илфор тажрибаларни кенг жорий этиш, энг муҳими, барчамизни боқадиган дехқонга, ишлаб чиқарувчига эркинлик, муносиб шароит яратиб бериш, унинг меҳнатини ўз вақтида ва одилона рагбатлантириш ҳисобидан ривожлантириш мумкин.

Бунинг бошқа ҳеч қандай воситаси ҳам, чораси ҳам йўқ. Токи ҳар қайси дехқон кечаги кунни бугунги кун билан сошлиширганда, ўз ҳаётида қандайдир ўзгариш кўрсун.

Фаровон ҳаёт — бу факат моддий бойлик, тўкин-сочинликдан иборат эмас. Бу аввало эркинлик, эркин нафас олиш демакдир. Инсон ўз меҳнати, ўз турмушидан рози бўлиб, оиласининг эртанги кунидан хотиржам бўлиб, фарзандлари кўзига тик қарай олиши ҳам фаровон ҳаёт белгисидир.

Агар одамнинг уйда молу дунё, машинаси бўлса-ю, у эркин нафас олиб яшамаса, бундай фаровонлик кимга керак? Албатта, ҳаёт учун пахта ҳам, фалла ҳам зарур. Лекин улар нишана, қандай мақсадлар учун керак? Улар аввало фаровон ва эркин ҳаётнинг асоси сифатида керак.

Шу кўз билан қараганда, афсуски, Наманган вилоятида ҳалиҳамон эски тузумга хос иш юритиш ва бошқарув услубларидан воз кечилмаяпти, кўп жойларда ерга бўлган хўжасизларча муносабат давом этмоқда.

Мингбулоқ, Поп, Янгиқўрон, Чуст ва Косонсой туманларида қарийб 33 минг гектар ер майдонининг кучли шўрланишига йўл кўйилгани биринчи галда ана шундай муносабат натижасидир. Бу кўрсаткич вилоят бўйича кейинги йилларда қарийб 13 фойзга ошган, ҳосилдорлик эса пасайиб бормоқда.

Биргина мисол — 2002 йил якупнари бўйича Мингбулоқ туманида пахта ҳосилдорлиги 16 центнерни, ўтган иили эса атиги 12 центнерни ташкил этган.

Мен илгари ҳам айтганман, ҳозир ҳам тақорлашга мажбурман. Ўн-ўн иккى центнер ҳосил олгандан кўра шу ерга умуман пахта экмаган маъқул эмасми? Барака топкурлар, нима қиласизлар, ернинг ҳам, ўзингизнинг ҳам умрингизни бекор ўтказиб?

Фермер хўжаликликларига етарли имкониятлар яратиб бермаслик — тармоқдаги қолоқлик

нинг асосий сабабларидан биридир. Масалан, Мингбулоқ, Поп ва Чуст туманларида фермерларни ҳайдов тракторлари билан таъминлаш даражаси 20 фойздан ошмайди.

Кейинги бир ярим йил мобайнида фермер хўжаликларининг фақат 1 фоизи лизинг асосида техника воситалари сотиб олган, холос. Савол туғилди — давлатимиз томонидан яратилган бу имкониятдан фермерларнинг кенг фойдаланишига ким ва нима тўсик бўлмоқда?

Ердан мақсадли ва самарали фойдаланиш масаласида ҳам кўп жойларда масъулиятсизлик, ошна-оғайнничлик, ург-аймоччилик, кўпол қонунбузарлик ҳолатларига йўл қўйилаётганини кузатиш мумкин.

Факатиниа текширилган майдонларнинг ўзида пахта ва ғалла экишга мўлжалланган 660 гектар ердан мақсадга хилоф тарзда фойдаланилгани, 420 гектар ер одамларга ноқонуний равишида ажратиб берилгани, 390 гектар хисоботдан яширилгани, 150 гектarda қонунга зид равишида полиз ва сабзавот экинлари экилгани, 60 гектар ер эса ўзбошимчалик билан эгаллаб олингани шундан далолат бериади.

Шу борада жуда кўп мисолларни олиб келиш кийин эмас. Поп туманининг "Сирдарё" ширкат хўжалиги тасарруфида бўлган 16 гектар ерни В.Тоштемиров деган шахс ўзбошимчалик билан эгаллаб, бир неча йилдан бўён ноқонуний фойдаланиб келган, оқибатда хўжаликка катта моддий зарар етказилган.

Чуст туманининг собиқ ҳокими Т.Рўзибоеев ер ажратиша мансаб ваколатларини системмол этгани ва катта майдордаги транш пулларини талон-торож қилгани учун судланган. Шу туман ҳокимининг ўринbosари В.Фозиев эса ўз номига "Фозиҳон Эшон" фермер хўжалигини ташкил этиб, 10,5 гектар ер майдонини эгаллаб олган.

Учқўрон тумани ҳокимининг собиқ биринчи ўринbosари А.Мамадалиев турмуш ўртоғи номига 20 гектар, туман ҳокимининг собиқ ўринbosари Х.Абдуғаниев эса ўз ўғли номига "Фозиҳон Эшон" фермер хўжалигини ташкил этиб, 10,5 гектар ер майдонини эгаллаб олган.

Косонсой туманининг собиқ биринчи ўринbosари А.Мамадалиев турмуш ўртоғи номига 20 гектар, туман ҳокимининг собиқ ўринbosари Х.Абдуғаниев эса ўз ўғли номига 20 гектар ерни расмийлаштирган.

Косонсой туманининг собиқ ҳокими У.Маматов вилоят қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармаси ходими О.Абдураҳмоновга 17 гектар, ўз кўёви О.Маъруповга эса 5 гектар ва "Косонсой" ширкат хўжалиги бошқаруви раиси Ю.Каримовнинг ўлига 7 гектар ер ажратиб берган. Ҳозирги пайтда ушбу ҳолатлар юзасидан тергов ҳолатларни олиб борилмоқда.

Ўзингиз ўйланг, аҳоли ўта зич яшайдиган, ер танқис бўлган бир шароитда шундай адолатсиз ишларга йўл қўйилса, аввалимбор, раҳбарларнинг ўзи шунга бўш бўлса, қонунни ҳам, инсофу диёнатни ҳам унутса, оддий одамлар дардини кимга айтсан?

Вилоятда қишлоқ хўжалиги учун сув билан ҳаводек зарур бўлган маддий ресурсларни ўзлаштириб юбириш каби бемаза ишларга ҳам йўл қўйилмоқда.

Масалан, 2004 йилнинг ўтган даврида 19 ҳолатда нефть маҳсулотларини, 45 ҳолатда эса минерал ўғитларни ноқонуний четга чиқариш билан боғлиқ қонун бузилишлари аниқланди.

Агар шу вақт мобайнида республика бўйича 368 та ана шундай ҳолат аниқланган бўлса, бунинг 226 таси Наманган вилоятига тўғри келади. Бу эса вило-

ядда маддий ресурслардан оқилона, масъулият билан фойдаланиш ўрнига қингир ишлар авж олаётганини кўрсатади.

Бундай нопок ишлар бўйича тегишили тергов-сурештирув ҳолатларни олиб борилмоқда ва айборлар албатта қонун олдида жавоб беради.

Ҳар қандай иқтисодиёт ривожининг асоси бўлган, уни модернизация қилишда ҳал қилувчи ўрин тутадиган хорижий инвестицияларни кенг жалб этиш масаласига тўхталиб ўтсан, бу йўналишда ҳам салбий ҳолатга гувоҳ бўламиш.

Афсуски, изчил ва аниқ иш режаси белгилаб олинмагани сабабли бу соҳада Наманган вилояти хали-бери оқсоқ бўлиб бўлмоқда.

Таҳлиллар шундан далолат беради, 2003 йили вилоят иқтисодиётiga жалб этилган инвестициялар ҳажми 2001 йилга нисбатан 2,5 баробар камайиб кетган.

Кўпгина корхоналарнинг бозор талаблари асосида фаолият юрита олмаётгани, улар ўртасида шартнома муносабатларининг тўғри йўлга қўйилмагани, ўзаро тўлов интизомига риоя қилинмаётганини вилоят иқтисодиётидан оғир муаммо бўлиб турибди.

Бундай нохуш ахвол кундан-кунга мураккаблашиб, чигаллашиб бораётганини қарамай, вазияти ўнгларни асосида вазифаси бўлмаган ва низом жамғармаси шаклланмаган хўжалик субъектларига улгуржи савдо њукуки бўйича ҳужжатлар амалдаги қоидаларга зид тарзда берилган.

Бунинг орқасида таъмагирлик борлигини, аниқроқ айтганда, пора олиш борлигини тушуниш кийин эмас, деб ўйлайман.

Шу ўринда эътиборингизни яна бир муҳим муаммога қаратмоқчиман.

Гап хуфёна иқтисодий фаолият ўйлига тўсик қўйиш, пул маблағларининг банкдан ташқари айланишини кисқартириш, уларни банкка топширмаслик ҳолатларининг олдини олиш бўйича етарли чора-тадбирлар кўрилаётганини ҳақида бормоқда.

Наманган шахри ва туманларда, умуман, вилоят бўйича товар айланмаси ўсиб бораётганини ҳолда, нақд пул тушумлари кескин камаймоқда. Шу йилнинг ўтган январ-июль ойлари давомида нақд пул тушуми Чуст туманида 36 фоиз, Янгиқўрон туманида эса 45 фоизни ташкил этган.

Таҳлиллар шуни кўрсатмоқда, вилоят бўйича 145 та субъект ўзининг солик ҳисоботларидан жами 6,8 миллиард сўмлик тушумни камайтириб кўрсатган, 30 та субъект эса жами 529 миллион сўмлик нақд пул тушумини банк кассасига топширмаган.

Масалан, Поп туманинда "Водий экспресс" масъулияти чекланган жамини кисқа муддат ичидан 1 миллиард 700 миллион сўмлидан зиёд товар айланмаси амалга оширган, лекин солик ҳисоб-китобларидан 43 миллион 300 минг сўм товар айланмасини кўрсатиб, 1 миллиард 650 миллион сўмдан зиёд ортиқ маблағни яшириб көлдиран.

Афсуски, бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин. Биз кейинги пайтда ички истеъмол бозоримизни ҳимоя қилиш бўйича бир қатор муҳим чора-тадбирларни амалга оширияпмиз. Аммо бу масала ҳали-бери долзарб бўлиб қолмоқда. Айниқса, Наманган вилоятида бу борадаги ахволни таъкидлаш зарур.

Юртимизда тадбиркорлар синфининг шакллантириш ва уларнинг 31 та қарорига асосан жами 770 нафар тадбиркордан ноқонуний маблағлар жалб килингани, ер ажратишида 122 та, савдога рухсатнома беришида 1600 та, рўйхатдан ўтказиш инспекцияларни фаолиятида 3200 та қонун бузилиш ҳолатлари ташкилни келишади.

Юртимизда тадбиркорлар синфини шакллантириш ва уларнинг 31 та қарорига асосан жами 770 нафар тадбиркордан ноқонуний маблағлар жалб килингани, ер ажратишида 122 та, савдога рухсатнома беришида 1600 та, рўйхатдан ўтказиш инспекцияларни фаолиятида 3200 та қонун бузилиш ҳолатлари ташкилни келишади.

Бу борада туман ҳокимликларининг 31 та қарорига асосан жами 770 нафар тадбиркордан ноқонуний маблағлар жалб килингани, ер ажратишида 122 та, савдога рухсатнома беришида 1600 та, рўйхатдан ўтказиш инспекцияларни фаолиятида 3200 та қонун бузилиш ҳолатлари ташкилни келишади.

Аммо Наманган вилоятида бу соҳадаги ишлар аксарият ҳолларда ҳўжакўрсиган учун, юзаклилар билан олиб борилмоқда. Белгилан хусусийлаштириш ва аниқларни яхшилаётганини ҳафтада бир марта дўконга кирсин, касалхоналарга кирсин, халқнинг турмуши, ҳол-аҳволидан хабардор бўлсин, деб бежиз тақорламайман. Лекин нима учун бу масалаларда ўзгариш бўлмаяпти?

Ахолига тиббий хизмат кўрсатишида камчиликлар туфайли вилоятида айrim касалланиш 2003 йилда республикадаги ўртача кўрсаткичдан 35 фоиз юкори бўлгани энг аввало, вилоят раҳбарларини, шу соҳага мутасадди ходимларни ташвишига солиши зарур.

Кишлоқ шароитида яшайдиган ахолига тиббий хизмат кўрсатишини яхшилаётганини ҳафтада бир қароридан ишларни ҳам кониқарли деб бўлмайди.

Чуст тумани "Пахтабанк" бўлими бошқарувчиси Р.Мирзаолимов, туманинг собиқ ҳокими Т.Рўзибоевнинг кўрсатмасига асосан, қишлоқ хўжалиги корхоналарига ғалла етишириш учун келиб тушган 92 миллион сўмлик транш пулларини максадга хилоф тарзда йўналтиргани учун жавобгарликка тортилган.

Кадрли юртдошлар!

Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш — юртимизда бугун олиб борилаётганини давлат сиёсатининг ҳаёт қилувчи масалаларидан биридир.

Аммо бу соҳада ҳам вилоятда талай нуқсон ва камчилик

ВА ФАРОВОН ҲАЁТ КАФОЛАТИДИР

да фойдаланишга топширилиши мўлжалланган 20 та қишлоқ врачлик пунктидан хозирга қадар атиги 3 таси куриб битка зилган.

Хотин-қизлар саломатлигини асрар, соғлом турмуш тарзини таъминлаш жамиятимиз олдида турган энг муҳим, энг долзарб вазифалардан бири экани ҳақида биз кўп гапирамиз.

Бу борада республика миқёсида катта ишлар қилинаётган бир пайтда Наманганд вилоятида

бу масалада қуруқ гапдан нарига ўтилмаяпти. Айниқса, опа-сингилларимиз, аёлларимизни соғломластириш ишлари талабга жавоб бермаслиги, фарзанд кўриш ёшидаги аёллар ўртасида турли касалликларга чалиниш ҳолатлари кўпайиб бораётгани шундай дейишга асос беради.

Барчамизнинг таянчимиз ва сунчимиз бўлган баркамол авлодни тарбиялаш, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш соҳасида ҳам муаммолар кам эмас.

Вилоятдаги 673 та умумталим мактабида ўқувчиларнинг қарийб 30 foizi икки сменада ўқимоқда. Шунга қарамай, 11 минг 300 ўринли 24 та мактаб курилиши охирига ётказилмасдан тўхтатиб кўйилган.

Бугунги кунда мактабларнинг 175 таси капитал реконструкциялашга, 353 таси капитал таъмирлашга, 145 таси эса жорий таъмирлашга муҳтоҳ.

Албатта, биз бу масалани яқинда қабул қилинган Умумталим мактабларини ривожлантириш давлат дастури доирасида ҳал қиласиз, лекин вилоят раҳбарияти ҳам кўл қовуштириб ўтираслиги лозим эмасми?

Вилоятда кейинги 6 йил мобайнида 69 та касб-хунар коллежи ва 4 та академик лицейни фойдаланишга топшириш белгиланган эди. Амалда эса 12 та касб-хунар коллежи ва 2 та академик лицей куриб битказилмаган.

Гап курилиш ҳақида борар экан, яна бир муҳим ҳолатга сизларнинг эътиборингизни қаратмоқчиман.

Мен кейинги пайтларда Наманганд асосан қўшини вилоятлар орқали автомобилда келганим сабаби ҳанчадан бўён шахар аэропортида бўлмаган эканман. Бугун разм солиб қарасам, аэропортда 1991 йилдан бери деярли ҳеч нарса ўзгармабди. Холбуки, аэропорт — ҳар қандай шаҳар ёки вилоятнинг дарвозаси, таъбир жоиз бўлса, унинг юзи. Шунинг учун мен тегиши раҳбарларга бу тўғрида топширик бердим, якин кунларда Наманганд аэропортини ҳар томонлама замонавий талабларга жавоб берадиган аэропортга айлантириш учун зарур ишларга киришамиз.

Ўрни келганда шуни ҳам айтмоқчиман, Наманганд шахрининг марказини ҳам аниқ белгилаб, шу юртнинг улуғ тарихий сиймаларини ёдга солиб турдиган гўзл бир истироҳат bogi ташкил қилсан, ўйлайманки, мақсадга мувофиқ бўлур эди. Лекин бу таклиф аввало сизлардан — Наманганд ахлидан чиқиши лозим.

Хурматли дўстлар!

Аҳолининг кундалик эҳтиёжларини таъминлаш, маший ва коммунал хизмат даражасини оширишга етарлича эътибор берилмаётгани оқибатида аҳолинг коммунал хизматлардан қарзи 3,5 миллиард сўмга етган ва бу ҳол жиддий муаммоларнинг келиб чиқишига сабаб бўлмоқда.

Вилоятда қонунчиликни мус-

таҳкамлаш ва жиноятчиликка қарши кураш ишлари ҳам бугунги талаб даражасида деб бўлмайди.

Биргина 2004 йилнинг ўтган даврида оғир жиноятлар 15 foiz, ўта оғир жиноятлар эса 16,5 foiz, жумладан, боскинчилик 75 foiz, фирибгарлик 20 foiz, ўлим билан боғлиқ ўйлутранспорт ҳодисалари эса 32 foiziga ошгани шу фикрни исботлайди.

Азиз дўстлар!

Бугун Наманганд вилоятида вужудга келган мана шундай вазиятни таҳлил қилиб, ягона бир холосага келиш мумкин. Яъни, кейнинг пайтда вилоят ҳаётида, аввало унинг раҳбарияти фаолиятида масъулиятни бутунлай унтиб қўйиш кайфияти пайдо бўлган ва бу ҳолат барчамизни ташвишга солмасдан кўймайди.

Шу ўринда катта-кичик барча раҳбарларга айтмоқчиман: аҳолимиз сиз билан бизга шундай мансаб ва мартабаларни, етакчиликни ишониб топширган экан, айни вақтда бўйнимизга жуда катта масъулият ва жавобгарликни ҳам юклаган.

Раҳбарлик лавозими ҳақида, унинг бугунги замонда нақадар мурракаб ва оғирлиги ҳақида охирига вактларда жуда кўп тилга оламиз.

Лекин, минг таассуфлар бўлсинким, бундан кўпчилик, шу жумладан, юқори мансабларда ўтирганлар ҳам керакли хulosas чиқариши жойларда сезилмайди.

Қўшини вилоят, қўшини туманда ўзининг масъулиятини ўйкотиб қўйган, оёғи ердан узилиб қолган, манманлика берилиб — кўпол бўлса ҳам айтишга мажбурман — кутириб кетган шахсларга нисбатан кўрилаётган қаттиқ чораларни худдики ўзларига тегиши эмас деб қабул қиласи, улардан сабоқ чиқармайди.

Одамлар кўрсинг, эштисин, билсин, раҳбарлар шундан хulosas чиқарсинг, деб биз мажбуриларни телевидение орқали кўрсатамиз. Мана, бугун Наманганд сессия бўляпти. Бу ерда айтилган таҳқидий гаплар бўйича қўшини вилоятлар раҳбарлари ўз худудларида фаолларни тўплаб, муҳокамалар ўтказиб, бундай камчилликлар, афсуски, бизда ҳам бор, уларни ўзимиз бартараф этишимиз лозим, деб тегишил чораларни кўрса, ўйлайманки, бундан аввало уларнинг ўзи ютган бўларди.

Гўёки бу лавозим, бу амал уларга ота-боболаридан мерос бўлиб қолгандек, уларни эртага ҳеч ким қулоғидан ушлаб жавобгарликка тортмайдигандек тулади.

Яқинда бўлиб ўтган Андикон, Сурхондарё ва Самарқанд вилоятлари кенгашларининг сессияларида очик ва аччик гапларни айтилганни мансабларни қўзлаган ҳолда, бу ишни асоссиз равишда пайсалга солиб келган.

Ана шу кескин таҳқидий гаплар бошқа раҳбарларимизга, бошқа вилоят ҳокимларига ҳам сабоқ бўлади, улар бундан тегишил хulosas чиқариб олади, деган фикр ҳар қандай ақли расо одамнинг хаёлига келиши табии ҳол, деб ўйлайман.

Аммо, минг афсуски, бугун бу гапларни Намангандан ҳам таҳорлашга тўғри келмоқда. Лекин мен ишонаман — ҳаёт ўзгариши, онгу тафаккурнинг юксалиши билан одамларимиз шундай ҳолатлар бошқа таҳорланмайдиган, уларга асло йўл қўйилмайдиган кунларга ҳам етиб боради.

Сизлардан ўтингчим шуки, бугун юртимизда рўй берадиган барча ишларга ўзингизни дахлдор деб ҳис қилинг. Чунки мана

шу муқаддас тупроқ, мана шу бетакор Ватан бизнинг ўзимизники. Агар ҳар бир юртдоши миз ана шундай ҳиссият, ана шундай гурур туйгуси билан яшаса, ўйлайманки, бугунгидек мажисларга ҳам ҳожат қолмайди.

Барчамиз бир ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслигимизни истардим: мансаб курсисида ўтирган, ҳокимият номидан иш юритадиган баъзи шахслар ўзининг бемаза ишларини яширишга қанча уринмасин, одамлар ўзига нисбатан жамоатчиликка нисбатан адолат бузилаётганини кўриб, бундай раҳбарларнинг қуюшқондан чиқиб кетаётганини бариди сезади, билади.

Қачонки раҳбарнинг юраги ҳам, кўли ҳам тоза бўлса, таъмадан, гараждан йироқ бўлса, унинг табиитида қатъянтилик билан вазмийлик, талабчанлик билан ақл-заковат уйғун бўлса, фикр шундагина у одамларнинг ғам-ташвишини ўз қалбидан ўтказиб қодир бўлади.

Яна бир бор таассуф билан айтишга тўғри келади — Наманганд вилоятининг ҳокими Тўлқин Жабборов кейинги йилларда ўз фиолиятида ана шу талабларни бутунлай унтиб қўйди.

Бу раҳбарнинг иш фаолиятидаги жиддий хато-камчилликлар, айниқса, унинг шахсий манфаатга берилиб, майшатга ружу кўйгани, оқибатда раҳбарлик қиёфаси ва обрўсими ўйкотгани шундай ҳолатга сабаб бўлди, десак, ҳақиқатдан холи бўлмайди.

Ўзи ҳоким бўлатуриб, яни вилоядан қонун устуворлиги ва тартиб-интизоми таъминлашга масъул бўлатуриб, конунга зид баъзи ишларга боз қўшганини асло кечириб бўлмайди.

Вилоят ҳокими марказдан ажратилган моддий ресурслар, хусусан, ўғит ва ёқилиғи маҳсулотларни тарқатища ўзбошимчаликка йўл қўйган, адолат чегарасидан чиқиб кетган.

Кўпроқ ўзига яқин бўлган шахсларга хайриҳоҳлик кўрсатган. Албатта, бундай хайриҳоҳлик текинга бўлмаган, деб ўйлашга асос бор.

Бугунги кунда бундай нопок ишлар юзасидан тегишили суриширув-тергов ишлари олиб борилмоқда.

Хукук-тартибот идораларининг бир катор туман ва вилоят ташкилотлари фаолиятидаги конун бузилишлар юзасидан тақдим этган расмий хужжатларини ўз вақтида кўриб чиқиб, уларга принципиал баҳо бериш ўрнига, Т.Жабборов ўз шахсий манфаатини кўзлаган ҳолда, бу ишни асоссиз равишида пайсалга солиб келган.

Чуст тумани ҳокимининг 2004 йил 12 январдаги қарори билан вилоят ҳокимининг укаси Э.Жабборов ва унинг яқин таниши X.Расуловга 200 гектар ер ажратилиб, 16 апрелда вилоят ҳокими қарори билан тасдиқланган.

Аммо, "Ер тўғрисида"ти конун талаблари бузилгани учун прокурatura томонидан вилоят ҳокими номига ушбу ҳолатни бартараф этиши тўғрисида киритилган тақдимномасини писанд қилмасдан эътиборсиз қолдирган.

Ёки бошқа бир мисол.

Косонсои туманининг собиқ ҳокими Убайдулла Маматовнинг укаси, "Намангандефтмаҳсулотлари" корхонаси раҳбари Абдулла Маматов ўз мансабини сунистом қилиб, нефть маҳсулотларини талон-торож қилгани учун 2003 йилда унинг устидан жиноят иши қўзғатилган.

Бу одам вилоят кенгашининг

депутати бўлгани сабабли уни жиноий жавобгарлика тортиш юзасидан розилик олиш бўйича вилоят ҳокими номига киритилган прокурор тақдимномасини Т.Жабборов билан неча бор иногатга олмаган ва фақат орадан 9 ўтганидан кейин, Олий Мажлис аралашувидан сўнггина бу масала қонуний асосда ҳал этилган.

Лекин А.Маматов суд ҳукмига

кўра айбли деб топилса-да, амнистия билан асосини жазодан озод этилган. Бу "чақон" мансабдор "акаҳон"лари ёрдамида Тўракўргон нефть базасининг Чуст филиали раҳбарлари лавозимини эгаллаб, ўзининг қинғир ишларини давом эттирган ва қайта жиноятга кўл урган, айни пайтда унинг устидан тергов давом этмоқда.

Вилоятнинг биринчи раҳбари одамлар ҳаётидаги долзарб муммаларни ечиш ўрнига ана шундай нопок кимсаларни ўз ҳимоясига олиб, уларга ҳомийлик қилиш билан овора бўлганини бугун гапирмасдан бўлмайди. Ўзингиз яхши тушунасизки, фирибгарлар билан тил биринчириб, уларга бошпана бериб юрган раҳбарнинг обрўи нимага арзиди.

Бу одамнинг шунча йил вилоят ҳокими бўлиб, шу вазифада ишлаб, оиласи эса Тошкентда яшаб юрганинг ўзи ақлга сизмайдиган билан.

Умуман, Т.Жабборовнинг йўл қўйган хато-камчилликлари ҳақида кўп гапириш мумкин. Лекин, лўнда қилиб айтганда, унинг энг кетти ҳатоси — у ўзининг раҳбарлик бурчани, керак бўлса, вилоят ҳокими юқлатилган муҳим вазифаларни бажаришдан узоқ бўлиб, одамларнинг бошини қовуштириш, уларнинг дардига дармон бўлиш у ёқда турсин, охирги йилларда атрофига хушомадгўйларни тўплаб, кадр ташлашда, оқни корадан ажратишда ўзини йўкотиб қўйгани ҳақида гапиришга бугун барча асослар бор.

Ҳар қайси инсон, айниқса, раҳбар шахс ўз меҳнати, билим ва таърибаси, ахлоқий фазилатлари билан эл-юрт орасида ишонч қозонмаса, аксинча, уларнинг кўз ўнгидаги обрўси, қадр-қимматини йўкотса, бундай одамнинг раҳбар лавозимида ўтиришга ҳеч қандай ҳаққи ўйк.

Қадрли дўстлар!

Юқорида айтиб ўтилган ноҳуш ҳолатлар вилоят раҳбарияти, аввало биринчи ҳоким фаолиятига адолатли баҳо бериш, мавжуд камчилликларни бартараф этиши юзасидан зарур амалий чораларни кўришина тақозо этади.

Вилоят ҳокими Т.Жабборов ўз фаолиятига ўринли баҳо бериб, эгаллаб турган лавозимидан озод этишини сўраб ариза берган. Ана шу аризани сизларнинг эътиборингизга ҳавол

MDHNING NAVBATDAGI SAMMITI

Mamlakatimiz rahbari Islom Karimov 15-16 sentyabr kunlari Qozog'iston poytaxti Ostona shahrida bo'lib o'tgan Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligining navbatdagi sammitida ishtirok etdi. Unda yalpi xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashda, terrorchilik, ekstremizm va uyushgan jinojatchilikka, quro-yarog' va narkotik moddalar kontrabandasiga, noqonuniy muhojirlilikka qarshi kurashda amaliy hamkorlikni har tomonlama kuchaytirish choralari ko'rib chiqildi va ushbu masala yuzasidan MDH rahbarlari kengashining bayonoti qabul qilindi. Shuningdek, sammit kun tartibidan energetika, suv zahirulari, transport va boshqa sohalarda MDH mamlakatlarining hamkorligini rivojlantirishga oid masalalar ham o'rinn oldi.

XALQARO ANJUMAN

«Interkontinental» mehmonxonasida «O'zbekiston Respublikasida konstitutsiyaviy odil sudloving tashkil topishi va takomillashtirilishi» mavzusida xalqaro anjuman bo'lib o'tdi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi tomonidan Germaniya texnik hamkorlik jamiyatni ko'magida tashkil etilgan mazkur xalqaro anjumanda Germaniya Federativ Respublikasi, Rossiya, Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikiston sud hokimiyyati vakillari va huquqshunoslar ishtirok etdi.

Mazkur anjumanni, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi raisi M.Abdusalomov boshqarib bordi. Anjumanda O'zbekiston Oliy sudi raisi F.Muhammadova, Oliy xo'jalik sudi raisi A.Eshmetov ishtirok etdi.

DAVRA SUHBATI

Fuqarolik jamiyatini o'rganish institutida bo'lajak parlament sayloviga bag'ishlab «lqtisodiy islohotlar va ularning siyosiy partiyalarning saylovoldi dasturlarida aks ettirilishi» mavzusida davra suhbat bo'lib o'tdi. Unda tegishli vazirlik va idoralar, qo'mita va kompaniyalar, bank va tashkilotlar vakillari hamda siyosiy partiylar faollari ishtirok etdi.

Uchrashuvda siyosiy partiyalarning saylovoldi platformasi, ularda iqtisodiy, ijtimoiy muammolarining yechim topishiga oid masalalar atroficha tahlil etildi.

SUD TIZIMI ISLOHOTLARIGA BAG'ISHLANDI

Poytaxtimizdag'i «Interkontinental» mehmonxonasida sud tizimi mustaqilligini ta'minlashning asosiy yo'naliishlari va choradxbirlariga bag'ishlangan ikki kunlik xalqaro anjuman bo'lib o'tdi. Unda O'zbekiston, Tojikiston, Qirg'iziston va Qozog'iston sud tizimi va sudyalari assotsiyalarining vakillari, shuningdek, Germaniya Federativ Respublikasidan (GFR) tashrif buyurgan huquqshunoslar va xalqaro loyiha rahbarlari ishtirok etdi.

Anjumanda GFRning O'zbekistondagi Favqulodda va muxtor elchisi Xans-Yoaxim Kiderlen ishtirok etdi.

Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг ҚАРОРИ

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига, халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига сайлов бўйича сайлов кампанияси бошланишини эълон қилиш тўғрисида

Иккинchi чакирик Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси, Қорақалпогистон Республикаси Жўқорги Кенгеси ҳамда халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларининг конституциявий ваколат муддатлари 2004 йилнинг декабрь ойida тугайди.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 117-моддасининг иккинchi қисмига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисining Қонунчилик палатаси, Қорақалпогистон Республикаси Жўқорги Кенгеси ҳамда вилоятлар, туманлар, шаҳарлар давлат ҳокимиияти вакиллик органлariга сайлов декабрь ойи учинchi ўн кунлигининг биринchi якшанбасида, яни 2004 йилнинг 26 декабрида ўтказилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига, халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларiga сайловни қонун ҳужжатлariга, умумi эътироф этилган ҳалқaro нормa ва андоzalarga тўла мувофиқ ҳолда самарали тайёрлаша ва ўтказиши таъminlash, шунингдек, сиёсий партиялар, fuқarolapnинг давлат ҳокимиияти vakiлlik organlariни шакllantiriшda иштирок этиш konstitutiyavий ҳуқуқини амалга оширишda уларга ташkiliy-ҳуқуқий шарт-шароитlar яратиш мақсадida Ўзбекистон Республикаси Конституцияsining 117-моддасi, «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsiga сайлов тўғрисида»gi Қонуннинг 19-моддасi, «Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашlariга сайлов тўғрисiда»gi Қонуннинг 19-моддасiga амал қилиб, Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси қарор қилади:

1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsining қонунчилик палатasiga ва xalq deputatlari viloят, tuman, shaxar Kengashlariiga сайлов кампанияsi 2004 йилнинг 20 sentyabriдан boшlaniши эъlon қiliшsin.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsiga сайlovga tayёрgarlik kuriш va ўtказiши bўyicha chora-tadbirlarning kalendарь режаси tас-дикланси.

2. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsining Қонунчилик палatasiغا сайлов bўyicha bitta сайлов округи учun сайlovchilar normasi ўrtacha 119,6 ming сайlovchi xisobidan belgilansin.

3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsining Қонунчилик палatasiغا сайлов bўyicha сайлов округlari тузilsin ҳamda уларning ruyxati округ chegaralari va сайlovchilar soni kўrsatilgan ҳolda 2004 йилнинг 12 oktyabriga қadar эъlon қiliшsin.

4. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsining Қонунчилик палatasiغا сайлов bўyicha округ сайlov komissiyalarini 2004 йилнинг 17 oktyabriga қadar tuzilsin.

5. Belgilansincki, сайлов участkalari va участka сайлов komissiyalarini Ўзбекис-

ton Республикаси Олий Мажлиsining Қонунчилик палatasiغا xalq deputatlari viloят, tuman, shaxar Kengashlariiga сайлов кампанияsi учun ягона xisoblanadi.

«Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsiga сайловga tayёрgarlik kuriш va ўtказiши bўyicha chora-tadbirlarning kalendарь режасi tас-дикlanasi.

2004 йилнинг 27 oktyabriga қadar сайлов участkalari ni;

2004 йилнинг 16 noyabriga қadar участka сайлов komissiyalarini tuzadilar.

6. Belgilansincki, «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsiga сайлов тўғrisiда»gi Қonunga muvofiq;

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsining Қонунчилик палatasiغا сайlovoda iштирок этиш учun siёsий partieylar tegishli ҳujjatlarни Marказий сайлов komissiyasiga 2004 йилнинг 17 oktyabriga қadar taқdim этиshlari lozim;

siёsий partieylar томонidan Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиsining Қонунчилик палatasi deputatlari nomzodlar kўrsatish 2004 йилнинг 20 oktyabridan boшlaniши ва 2004 йилнинг 10 noyabrida tugaлlaniши;

Buxorda Ўзбекистон Халқ таъlimi vizirligi ҳamda Evropada xafvisizlik va ҳamkorlik tashkilotinинг Kam sonli millatlar masalalari bўyicha olyi komissari tashkilotining 9727 umumta'lim maktabi mavjud. Ularda asosan o'zbek, rus, qozoq, tojik, turkman, qoraqalpoq va қirg'iz tillarida ta'lif beriladi.

Ёш avlodning barkamol inson buлиb vояга etishiда taъlim muҳim aҳamiyatga эта. Tadқiқotlar shuni kўrsatmoқdaki, boшlanchi сinfda ўкуv dasturi bolanining ўз tilida utiliishi maқsadga muvofiq.

ХАЛҚАРО АНЖУМАН

Ўзбекистон халқ taъlimi tizimida 9727 umumta'lim maktabi mavjud. Ularda asosan o'zbek, rus, qozoq, tojik, turkman, qoraqalpoq va қirg'iz tillarida ta'lif beriladi.

Anjumanda Ўзбекistonda kўp tilli taъlim bўyicha doimiy tadқiқotlar

dan соат 20.00 гача ўtkaziliши kайд этилсан.

9. Belgilansincki, участка сайлов komissiyalarini 2004 йилнинг 26 decabry kuni ovoz bériш tugaғač, ovoz bériş jaunlari aňıqlashga kirişadi, участка сайлов komissiyasining majlisida kўrib чиқiliши natijalari bўyicha baeñnomal tuzadi va uni Ўзбекистон Республикаси Oliy Majlisining Қonunchiлик palatasiiga сайлов бўyicha округ сайлов komissiyasiga belgilangan tarbiда taқdim etadi;

Ўзбекистон Республикаси Oliy Majlisining Қonunchiлик palatasiiga сайлов бўyicha округ сайлов komissiyasiga belgilangan tarbiда taқdim etadi;

Ўзбекистон Республикаси Oliy Majlisining Қonunchiлик palatasiiga сайлов komissiyasiga сайлов бўyicha округ сайлов komissiyalarini участка сайлов komissiyalarini томонидан taқdim этилган баেñnomal arasida сайлов округi bўyicha сайлов komissiyalarini участка сайлов komissiyalarini томонидан taқdim этиlган баéñnomal arasida сайлов округi bўyicha сайлов komissiyalarini участка сайлов komissiyalarini aňıqlaydi va баéñnomani Marказий сайлов komissiyasiga 2004 йилнинг 31 decabriga қadar belgilangan tarbiда taқdim etadi.

10. Ўзбекистон Республикаси Oliy Majlisining Қonunchiлик palatasiiga сайлов komissiyalarini участка сайлов komissiyalarini томонидан taқdim этиlган баéñnomal arasida сайлов округi bўyicha сайлов komissiyalarini aňıqlaydi va баéñnomani Marказий сайлов komissiyasiga 2004 йилнинг 5 январiga қadar эъlon қilişsin.

11. «Ўзбекистон Республикаси Oliy Majlisiga сайлов тўғrisiда»gi Қonunga muvofiq, Ўзбекистон Республикаси Oliy Majlisining Senati aъzolari сайлав учun Қoraқalpogiston Республикаси Жўқорги Kengesi, viloyatlar, tumanlar va shaҳar Kengashlariга давлат ҳokimiyaти vakiлlik organlari янги сайланган deputatlarining tegishli қўşma majlislari 2005 йилнинг 26 январidan kechiktiрилmasdan ўtказiliши маъlumot учun қabul қilişsin.

12. Mazkur қaror ommavij axborot vositalariida эъlon қilişsin.

Б.МУСТАФОЕВ

Ўзбекистон Республикаси Marказий сайлов komissiyasi Raisi

Toшkent shaҳri,
2004 йил 15 sentyabry

утказilaётgani, уларning natija va xulosalariiga aсoslaniб, янгиликлар кирилаётgani, бoshqa давлатlarning ilgor tajribasi ўзлаштираётgani aloҳixa таъkidlandi. Aйни paitda bu борада юртимизда orttiirlgan tajriba xam horijliklar томонидан ўрганимояда.

Konferenziyada Ўзбекистон Халқ taъlimi viziри T.Жураев va Evropada xafvisizlik va ҳamkorlik tashkilotining Kam sonli millatlar masalalari bўyicha olyi komissari P.Экеус ishtirok etdi.

**Илҳом САФАР,
ЎЗА мухбари**

«МЕН КАЙСИ НИСБАТМАН...»

Бугунги кунда дарс са- марадорлигини ошириш, унинг таъсирчанигини ку- чайтириш, ўқувчи хотира- сида узоқ вақт сақланиб қолишига эришиш учун ҳаракат қилиш ҳар бир ўқитувчидан талаб қилина- диган ҳолатдир. Бу эса ўқитувчидан кўпроқ изла- ниш ва ижодкорликни та- лаб қиласди. Шунинг учун ҳам ҳар бир машғулотда ёки бирор мавзу ёхуд бўлимни якунловчи дарсда ўтилган мавзулар юзасидан эсда қоларли ҳолат — му- собақа, мавзуга оид сўзлар иштирок этган шеър, кўшик, мақол, саҳна кўриниши ва ҳоказолар асосида дарс ташкил қилинса, бу ҳолат энг паст ўзлаштирувчи ўқувчининг ҳам ёдидаги узоқ вақт сақланиб қолинишига эришилади.

Мен ўз иш тажрибам жа- раёнida кўпроқ бирор катта мавзу ёки бўлимни ўтиб бўлгач, якунловчи машғу- лотда юқоридаги усувлар- нинг бирортаси ёки ҳамма- сидан фойдаланаман. Ма- салан, «Ravish» сўз туркуми-

ни ўтиб бўлгач, якунловчи дарсни мусобақа асосида ташкил қиласман-да, 1-гу- рухга нутқ жараёнида ра- вишлар қатнашадиган саҳ- на кўриниши тайёрлаб ке- лишини, 2-гурухга таркибида равишлар иштирок этган бирорта қўшик тайёрлаб ке- лишини, 3-гу- рухга эса таркибида равишлар иштирок этган мақоллар тайёрлаб келишларини топшираман. Бунда 1-гурух тайёрлаб келган саҳна кўри- нишида иштирокчи равиши- лар ва уларнинг турларини 2-гурух аъзолари топади- лар, 2-гурух аъзолари тай- ёрлаб келган кўшик тарки- бидаги равиш ва унинг ма- Ѹно жиҳатдан турларини 3- гурух аъзолари топадилар. 3-гурух тайёрлаб келган ма- қоллар таркибидаги равиш ва унинг маъно жиҳатдан турларини 1-гурух аъзола- ри топадилар. Бунда ҳар бир гурух аъзолари ўзлари тайёрлаб келган саҳна кўри- ниши, кўшик, мақоллардаги равишлар сони ва уларнинг

маъно жиҳатдан турларини ўзлари билишлари керак. Ва жавобларнинг тўғри ёки нотўғри эканликларини ҳам ўзлари айтадилар.

Мазкур шартлар баҳола- ниб бўлингач, ўтилган мав- зулар бўйича қаторлараро савол-жавоб мусобақаси

ўтказилади ва натижа- си жаммла- ниб, баллар

эълон қилинади. Дарсда фаол қатнашган ўқувчилар баҳоланади. Бунда ҳам дарс мустаҳкамланади, ҳам ўқувчилар ижодий фаолият билан шуғулланади, ҳам мавзулар ўқувчилар хотира- сида узоқ вақт сақланиб қолишига эришилади.

Мен қўида «Феъл нис- батлари» (6-синф) мавзуси- нинг якунловчи дарсида қўллаган «Топишмоқли дар- с»нинг тузилишини ҳавола қўлмоқчиман. Ҳамкаслар- рим уни ўз иш фаолиятла- рида қўллаб кўрсалар, фой- дадан холи бўлмайди. Чу- nonchi, ушбу усулни «Феъл нисбатлари» мавзуларининг охиригина дарси бўлмиш

«Нисбат қўшимчаларининг сўз ясовчилар билан яхлит- ланиши ва тақорор қўллани- ши» мавзусини ўтиш дар- сида ҳам бемалол қўллаш мумкин.

Аввало, ўқитувчи дарс жараёнida ўқувчиларга бу- гунги дарснинг мавзуси, дарснинг мақсад, ва вази- фаси ҳақида тушунча бера- ди. Шундан сўнг «Феъл нис- батлари»нинг турлари бўйича савол-жавоб мусобақаси қаторлараро ўтка- зилиб, ҳар бир қатор аъзо- лари бир-бирига 4 тадан савол беради. Бу саволлар баҳоланиб бўлгач, қаторлар йиққан баллар эълон қили- нади ва мусобақанинг 2- қисмiga ўтилади. Бунда ўқитувчи томонидан аввал- dan танланниб, тайёрланган ўқувчилар навбат билан ки- риб келиб, қўида берила- диган топишмоқларни айтадилар. Биринчи бўлиб синфа «Феъл нисбатлари» деб ёзилган лавҳа кўтарган ўқувчи кириб келади. У ўзи- ни таниширади:

Sinab ko'ring

— Ish — harakat bajaruvchisi ila
Narsa — buyum orasidaman mudom.
Ikkiining munosabati menda
Maxsus shakllar-la ifoda har dam.

— Mening 5 ta turli — izdoshlarim bor,
Har birin o'zgacha fe'l'i, atvori.
Maxsus qo'shimcha-la farqlanar ular,
Lekin ayrimlarin ma'noda bori.

— Gar adashmay desang, aziz o'quvchim,
Har bitta turimning shakllarin bil.
Nafaqat shaklini, balki aslini —
Ish — harakatining egasin topgil.

— Bitta-bitta kirib kelar turlarim,
Sizlarga o'zini tanitmoq uchun.
Lekin nomlarini aytmaydi ular,
Topib isbotlang-chi, ilmingiz kuchin.

Aniq nisbat kirib keladi (lekin uning nomi yozilmagan bo'ladi)

— Nisbatlar ichida eng soddasi men,
Hech qanday shaklga ega emasman.
Zamon qo'shimchasi, shaxs — son belgisi
Mavjuddir, borim shu, o'zga emasman.

O'qidim, yozdim men, bajardingmi sen?
Orzumiz o'qimoq, o'rganmoq asli.
Bizning maqsadimiz, maslagimiz bil,
Yoshlik bu — ilm olmoq, intilmoq fasli.

— Xo'sh, aziz o'quvchi, qani, kim topar,
Men qaysi nisbatman, bir o'ylab ko'ring.
Birgan fe'llarimni eslab qoling-da,

Mulohaza qilib, so'ng javob bering.

Barchasi mujassam bilsangiz menda.
Har qanday yumushni birga bajarib,
Shod-xursand yashaymiz Ona zaminda.

— I, -il-u, -n, -inni o'zagim olar.
Ne ishni bajarmay, adashmang hech ham,
Harakatim doim o'zimda qolar.

-sh, -ish qo'shimchasi mening belgimdir,
Yuvishdi, qarashdi, birga ishlashdi.
Paxtani terishdi, xirmon qilishdi,
Barcha bir yoqadan bosh chiqarishdi.

— Yuvindim, tarandim, bezanib bo'ldim,
Shod, ildam maktabga tomon yo'l oldim.
Xayolan ilmlar tubiga sho'ng'ib,
Toshga qoqilganim bilmay ham qoldim.

Xo'sh, aziz o'quvchi, qani kim topar?
Men qaysi nisbatman, bir o'ylab ko'ring.
Aytgan fe'llarimni eslab qoling-da,
Mulohaza qilib, so'ng javob bering.

— Xo'sh, aziz o'quvchi, qani kim topar?
Men qaysi nisbatman, bir o'ylab ko'ring.
Aytgan fe'llarimni eslab qoling-da,
Mulohaza qilib, so'ng javob bering.

Majhul nisbat kiradi:

— Men ham shu nisbat-la egizman shaklan,
Lekin shamoyilda bordir farqimiz.
— I, -il-u, -n, -inni olaman men ham,
Biroq bajaruvchim topilmas hech ham.

Qo'ng'iroq chalindi, dars ham boshlandi,
Qani, toping, ish-harakat egasin.
Idishlar yuvildi, uy tozalandi,
Bajaruvchisi yo'q ish-harakatin.

Xo'sh, aziz o'quvchi, qani kim topar?
Men qaysi nisbatman, bir o'ylab ko'ring.
Aytgan fe'llarimni eslab qoling-da,
Mulohaza qilib, so'ng javob bering.

Birgalik nisbat kiradi:

— Hamkorlik, inoqlik, birgalik, do'stlik,

Menda ish-harakat o'zga tomondan,
Bajartiriladi, qildiriladi.

Masalan, ishlatdi, yozdirdi, yana —
Uxlatdi, o'ynatdi, xatni jo'natdi.

— Xo'sh, aziz o'quvchi, qani kim topar?
Men qaysi nisbatman, bir o'ylab ko'ring.
Aytgan fe'llarimni eslab qoling-da,
Mulohaza qilib, so'ng javob bering.

Hammasi:

— Mana, bizlar bilan tanishdingiz siz,
Yoddan chiqarmang-u xotirda saqlang.
Ilm so'qomg'ida uchrashamiz biz,
Shunda nomingizni bilim-la oqlang.

Топишмоқлар айтилиши жараёнida ўқитувчи ҳар бир топишмоқдан кейин ўқувчиларга «Қани, ким айтади?» деб мурожаат қиласди. Бу саволга жавоб беришни билмайдиган ўқувчилар ҳар бир синфда учрайди. Яъни булар паст ўзлаштирувчи ўқувчилар бўлиб, ўқитувчи топишмоқлар жавобини аввало шу ўқувчилардан сўрамага лозим. Улар айтольмагач, ўтиришга рух- сат бермаслиги керак (чунки ўтири- са, эътибори чалгийди). Кўл кўтара- ётган ўқувчиларнинг билиб-билимай жавоб беришга интилаётганлари ҳам бўладики, ўқитувчи уларнинг сўзла-

рини ҳам тинглаши лозим. Улар жа- вобни айта олса, бу дарснинг ilk ютуғи ҳисобланади. Яна жавоб бер- моқчи бўлаётган ўқувчилардан то- пишмоқда айтилган феълларни изох- лаб бериш сўралади. Шу тариқа бар- ча топишмоқларнинг жавоби, улар таркиbidagi феъллар изохланиб бўлгач, бу дарсда фаол қатнашган ўқувчилар баҳоланади ва баҳоланган ўқувчилар қайси гурух аъзолари эка- ни аниқланади. Сўнгра ғолиб гурух номи эълон қилинади.

Шу тариқа дарснинг ўтган дарс бўйича ўқувчилар билим, кўникма, ма-

лакаларини баҳолаш, мустаҳкамлаш қисми тугаб, ўқитувчи янги мавзу: «Нисбат қўшимчаларининг сўз яsov- чilar bilan яхlitlaniishi va takroror қўllaniishi» мавзусини ўз услубидан келиб чиқиб баён қиласdi.

Дарснинг бундай ўтилиши, ҳар бир ўқувчи хотirasida узоқ вақт сақла- nib қолиши турган гап.

Халима САМАНОВА,
Сирдарё вилояти Ховос туманидаги она
иктидорли болалар мактабининг она
тили ва адабиёт фани ўқитувчиси,
Халқ таълими аълочиси

So'ragan edingiz

Юртимида ҳалқ таълимига алоҳида эъти- бор билан қаралаяпти. Ҳусусан, шу соҳада ишлаётган ўқитувчи-муррабийлар меҳнати етарли даражада рафбат топмоқда. Айни- ка, шу йилнинг июль ойида матбуотда эълон қилинган Ўзбекистон Республикаси Прези- дентининг «2004 йил 1 августдан иш ҳақи, пенсиялар, стипендиялар ва ижтимоий на- факалар миқдорини ошириш тўғрисида»ги Фармони ҳамда Вазирлар Махкамасининг «Умумтаълим мактаблари ўқитувчиларининг меҳнатини рағбатлантиришга доир қўшимча-ча чора-тадбирлар тўғрисида»ги, шунингдек, «Ўқитувчilar mehnatini qushimcha raғbatlan- tireshga doir eksperiment utkazish va halq taъlimi xodimlari mehnatiga haq tula- shing tarmon qetkasiga utish tўғrisiда»ги қарорлари муаллимларимизда меҳнатга масъулият хисси билан ёндашиб ҳиссина уйгодти. Бу каби янгиликлар таълим муса- сасалари жорий этила бошлаган бир пай- тда табиих ҳолда кўпгина саволлар туғилиши мумкин. Айнан шу мазмундаги бир қан- ча саволлар билан таҳририятимизга Пискент туман XTB бosh mutaxassisasi T. Умаралиев мурожаат қиласdi:

1. Мактаб илмий бўлим мудири синф раҳбарларини олиб бориши мумкини?

2. Мактаб раҳбарлари умумtaъlim муса- сасалари методика кабинетлари мудири бўлиши мумкини?

3. Бир ўқитувчи бир вақтнинг ўзида ик- кита синфа раҳбарлик қилиши мумкини?

Биз ана шу каби саволларга батафсил жавоб қайтаришини сўраб Ўзбекистон Рес-

МУАЛЛИМНИНГ ИШЧАНЛИК ХУСУСИЯТЛАРИ ИНОБАТГА ОЛИНАДИ

публикаси Ҳалқ таълими вазирлиги Таълим муса- сасалари Боз бошкармаси бошлиги ўринбосари Баҳтиёр Дониёровга мурожаат қиласdi.

— Мактаб илмий бўлим мудири ўқув- тарбия ишлари бўйича раҳбар мувонини ҳисобланади. Албатта, раҳбар мувонини синф раҳбарлигини олиб бориши мумкин эмас. Сабаби унинг мактаб методиканы ишини бошқариш, мактабнинг йиллик ўқув-тарбия ишлари режасини тузиш, 5-11-синфлар раҳбарларининг ишини назорат қилиш, математика, тарих, жисмоний тарбия хона- ларининг жиҳозланишини назорат олиши ва шу услугу бирлашмалар ишини, ўқитувчиларнинг дарсларини кузатиш, илғор мувонини таҳ- биянига оммалаштиришга боз-қош бўлиш, фан олимпиадалари ўтказилишини назорат қилиш, синф журнallari, ўқувчilarни кузатиб бориши, бўш ўзлаштиридиган ўқувчилар учун қўшимча машгу- лотлар, фанлар бўйича ДТС талаблари ба- жарилишини назорат қилиш каби ишлари борки, у амалда синф раҳбарлигини олиб бориши вақт топа олмайди.

Иккинчи саволга келадиган бўлсак, Ва- зирлар Махкамасининг 1998 йил 13 майдаги 203-сонли қарорининг 1-иловаси билан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълим тўғрисида»ги Низомда мактаб директори умумtaъlim муса- сасалари методика кабинетлари мудири бўлади ёки бўла олмайди, деб кўрсатилмаган. Аслида эса мактаб раҳbari кабинет мудири бўла олмайди. Боиси шуки, мактаб раҳbari томонидан «Таълим тўғрисида»ги қонун, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида бел- гиланган вазифаларни адо этишда фоалик кўрсатиш, Вазирлар Махкамасининг қарорлари, XTB бўйрук ва кўрсатмаларини амалга ошириш, педагогик кенгаш қарорларининг бажарилишини назорат қилиш, мактабнинг маъмурӣ-хўжалик фоалиятини бошқариш, мактаб ота-оналар қўмитаси ва маҳалла оқсоқоли билан ҳамкорликда ишлаш, мактабдан ва синfdan ташқари ишларнинг таш- кил этилишини назорат қилиш

АТОҚЛИ ОТЛАР ИМЛОСИ

Ўзбек тилида атоқли отлар ўзига хос ёзув хусусиятига эга. Атоқли отлар бир сўздан иборат бўлиши ёки икки ва ундан ортиқ сўзлардан тузилиши мумкин. Шунга кўра, уларнинг ёзиши хам турлича. Атоқли отларни ёзишда уларнинг маъно хусусиятлари, услубий жиҳатлари хам маълум аҳамиятга эга.

Атоқли отларга, одатда, кўплик кўшимчаси **-лар** кўшилмайди. Агар уларга кўплик кўшимчаси кўшилса, у холда -лар кўплик маъносини ўзгаришиди. Кўплик маъноси ўрнида хурмат, бўрттириш ва бошқа маъно кўчишлиари рўй бериши мумкин. Масалан, **dadamlar keldilar; Samarcandlarni aylanib keldik; Ahmadjonlarnikiga mehmonga bordik** каби.

Кишиларнинг исми, шарифи, отасининг исми ва тахаллusi ҳам атоқли от ҳисобланади. Улар доимо бош ҳарф билан ёзилади. Фақатгина исму **шарифларда -ov, -yev, -ova, -yeva, -ovich, -yevich, -ovna, -yevna** кўшимча-

АЛИФБО САБОҚЛАРИ

ларининг ишлатилишига тўхталамиз.

Аслида кишиларнинг исми, шарифи ва отасининг исми, тахаллusi кабилар уларнинг фуқаролик паспортида қандай ёзилган бўлса, худди шундай, яъни ўзгаришсиз ёзиши керак. Шундай бўлса-да, уларни ёзишда куйидаги умумий қоидага асосланиш мумкин:

1. Агар **-ov, -yev, -ova, -yeva, -ovich, -yevich, -ovna, -yevna** атоқли от ясовчи кўшимчалар унлидан кейин келса, икки товуш ёзилади. Масалан, Abdullayev, Ho'jayeva, Ziyoyevich, Hamroyevna каби.

Кишиларнинг исми, шарифи, отасининг исми ва тахаллusi ўзга тилларда ҳам анъанага кўра, турлича ёзилади. Демоқчимизки, уларни ёзишда ўзбек тилида ҳам аниқ бир мезон ишлаб чиқиб ёки унга амал қилиб бўлмайди. Масалан: **-ov, -yev, -ova, -yeva, -ovich, -yevich, -ovna, -yevna** атоқли от ясовчilar, асосан, рус тили таъсирида ўзбек тилига ўзлашган. Шу боис,

13-сабок

2. Агар **-ov, -yev, -ova, -yeva, -ovich, -yevich, -ovna, -yevna** атоқли от ясовчи кўшимчалар унлидан кейин келса, икки товуш ёзилади. Масалан, Abdullayev, Ho'jayeva, Ziyoyevich, Hamroyevna каби.

Кишиларнинг исми, шарифи, отасининг исми ва тахаллusi ўзга тилларда ҳам анъанага кўра, турлича ёзилади. Демоқчимизки, уларни ёзишда ўзбек тилида ҳам аниқ бир мезон ишлаб чиқиб ёки унга амал қилиб бўлмайди. Масалан: **-ov, -yev, -ova, -yeva, -ovich, -yevich, -ovna, -yevna** атоқли от ясовчilar, асосан, рус тили таъсирида ўзбек тилига ўзлашган. Шу боис,

ҳозирги кунда, миллий қадриятларимиз мусаҳкамланаётган бир пайтда исму шарифларни ёзишда миллий анъанавий шакллардан кенг фойдаланиммоқда:

Sunnatilla Erkinovich эмас, Sunnatilla Erkin o'g'li ёки Toshev Ahmadjon Ikrom o'g'li, Tursunova Barno A'zam qizi каби.

Амалга татбиқ этилаётган янги алифбода ўзбек тилининг миллий хусусиятлари кенгроқ акс этган. Буни айрим исмларни ёзиш жараёнида ҳам кузатиш мумкин. Масалан: Джумаев, Ходжаева, Мавлянова эмас, балки **Jo'rayev, Ho'jayeva, Mavlonova** каби.

Демак, исмлар, ота исми ёки тахаллусларни қайси анъанага мувофиқ, қай шаклда ёзиш ҳар бир фуқаронинг ўз ихтиёрига ҳавола этиладиган ҳодисадир.

Баҳодир СУЮНОВ,
Тошкент давлат юридик институти
катта ўқитувчи

Кадрлар малакасини ошириш, аввало, таълим-тарбия жарайенига янги педагогик технология ва ноанъанавий усулларни олиб киришга туртки бўладиган омил. Шунингдек, методик хизмат йўналишидаги маълумотлар ҳам педагоглар учун кимматли. Бу йўлда мактабгача таълим муассасаси раҳбар ҳодимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш Республика Ўқув-методика маркази мунтазам фаолият олиб бораяпти. Марказда ҳар навбатда 400 нафардан зиёд МТМ мудирлари, методистлари, дефектологлари ва мусика раҳбарлари малака оширадилар. Уларга назарий ва амалий янгиликларни беришда соҳа мутахассисларининг салоҳиятидан фойдаланилади. Биз бир гурух МТМ раҳбарларига марказ методисти, ЎзПФТИ аспиранти Доно Собированинг назарий ўтган дарсини кузатдик. Ва бўлиб ўтган дарсдаги маълумотларни савол-жавоб тарзида ўтиборингизга ҳавола килишини жоиз топдик.

Узлуксиз таълим тизимининг нечоғлик самарали ишлаши унинг барча бўғинларидаги муштараклик, узвийлик, таълим-тарбия мазмунининг мантиқий давомийлигига боғлиқ. Бу боғлиқлик борасида мактабгача таълим алоҳида аҳамият касб этиб, уни тўрт мухим омил билан изоҳлаш мумкин.

Биринчидан, мактабгача таълим узлуксиз таълимнинг дастлабки бўғини сифатида бутун тизимнинг қандай ишлашига дастлабки «старт»ни беради. Мазкур босқичда таркиб топтирилган тасаввур, тушунчалар, муайян даражада шахснинг шаклланиб, ривожланиб боришида ўзига хос аҳамиятга эга. Иккинчидан, айнан мактабгача таълим ёшида шахс дунёқараш шаклланиш жараёнининг мазмун ва сифат жиҳатидан асосий қисми содир бўлади. Учинчидан, муайян сабабларга кўра, мактабгача таълимда таълим муассасаларининг салмоғи камайб бораётганилиги боис, узлуксиз таълимнинг мазкур бўғинига ўтиборни кучайтириш ижтимоий зарурат, буюртмадир. Ва ниҳоят, тўртнинчидан, мактабгача таълим ёшидаги боловларда қизиқиши кўламларининг нисбатан «камтармоқли» эканлиги уларга комплекс таъсир этиш имкониятини оширади ва унинг педагогик самарали маълум даражада кафолатланади. Булар орасида мактабгача ўтиборни кучайтириш ижтимоий зарурат, буюртмадир. Ва ниҳоят, тўртнинчидан, мактабгача таълим ёшидаги боловларда қизиқиши кўламларининг нисбатан «камтармоқли» эканлиги уларга комплекс таъсир этиш имкониятини оширади ва унинг педагогик самарали маълум даражада кафолатланади. Булар орасида мактабгача ўтиборни кучайтириш ижтимоий зарурат, буюртмадир.

ТАЪЛИМГА «СТАРТ» БОҒЧАДАН БЕРИЛАДИ

ишлашини белгилаб беради.
— Болалар боғчаси ташкил бўлишининг тархи ҳакида маълумот берсангиз.

Ўзбекистонда болалар боғчалари XX асрнинг бошларида ўзудуга келган бўлиб, уларни жадидлар—Махмудхўжа Бехбудий, Абдуқодир Шакурий, Хошияни Мунин ва бошқалар очганлар ҳамда уларнинг болаларни тарбиялашдаги афзалликларини кенг тарғиб қилганлар. Бу даврда ота-оналар болаларни тенгдошлари билан уришиб, ёқалашиб ахлоқи бузилмаслиги, кўча-кўйда ўйнаб юриб йиқилиб қолмаслиги ёки бўлмаси кўчага чиқиб кетган боласидан «нима бўлди экан?» деган хавотирлардан холи бўлиш, ташвишлардан йироқ бўлиш мақсадида, шунингдек, уларнинг яхши тарбия олишларини кўзлаб болалар боғчаларига беришган.

Тарафдорлардан Хошияни Мунин XX асрнинг бошларида боғчаларга куйидаги таъриф берган эди: «Болалар боғчаси» шундок бир бинодирки, анда ўкув ёшига етмаган 4—6 ёшли болаларни йигиб асрайдилар. «Болалар боғчаси» шахарнинг энг яхши ва хушҳаво еринда, боғчалик бир бинода бўладир. Болалар боғчасинда болаларнинг сонига қараб, уч-тўрт нафар бола тарбиясини яхши биладирган тарбиячилар кўйиллар. Болалар кунда соат саккиздан икки ёхуд тўртгача уерда асрарнлар. Тарбиячилар уларнинг маънавий жиҳатдан тайёр холда мактаб остонасида математик тушунчалар,

га турғузиб, жамоат билан ишламак ва тириклик қилмоқча оdat қилдирилар. Болаларнинг тез-тез оч қолишиларини ҳисобга олиб, болалар табиатига мувофиқ енгил-енгил емаклар егузарлар, покизаликка оdat қилдирилар. Ўйин вақтнанда кийимларини булғоттирилмайдилар. Болаларга қисқа-қисқа шеърлар ўргатиб, мусиқий ҳавоси билан ўқутиб руҳларини тарбия киларлар. Болаларнинг эсонликларини сақламоқ, гавдаларини ўстирмок учун табиб сўзлари бўйинга ҳар қисм ҳарарати қилдирилар. Хулоша: бир тарбияли ондан ортуқроқ болала қарашарлар ва асрайдирлар.

— Ўша даврдаги боғчалар билан ҳозирги боғчалар ўртасидаги фарқ ва умумийликка тўхталсангиз.

Болалар боғчаларига бундан салкам бир аср илгари Хошияни Мунин томонидан берилган таърифни таҳлил қилиб, ҳозирги кунда тарбиялашдаги таълим муассасаларининг фоалияти билан таққослайдиган бўлсак, уларнинг бир қатор умумийлик жиҳатларини кўриш мумкин. Биринчидан, барча таълим ва тарбиявий жараёнида шу ёхудаги болаларга мос тарзда ўйин орқали амалга оширилиши тавсия этилган. Иккинчидан, тавсия этилган машғулотлар тизими саводга ўргатиш, сўзлашув кўникмалари, дастлабки содда математик тушунчалар,

фазовий тасаввурлар (буюмларнинг тузилишини идрок этиш, шунингдек, тарбиявий-мехнат қилиш кўникмаси, жисмоний машқлар ва бошқа), тадбирлар шундай аҳамият касб этади. Муҳими, уларнинг барчасида муайян тарзда тасвирий фаолият элементлари иштирок этади.

Айни пайтда уларнинг бугунги кун мактабгача таълим муассасалари фаолиятидан фарқловчи жиҳатлари ҳам мавжуд бўлиб, уларни куйидагиларда кўриш мумкин:

— мактабгача таълим муассасалари болаларни давлат томонидан тасдиқланган меъёрий хужжатлар, давлат талаблари асосида мактабга тайёрлашади;

— болаларнинг таълим-тарбияси билан маҳсус олий ва ўрта маҳсус маълумотга эга бўлган педагоглар шуғулланиши;

— мактабгача таълим муассасаларида тарбияланувчиларнинг ёши 0—6,7 ёшдадигида;

— мактабгача таълим муассасасида эрталаб соат 7.00 дан 17.30 гача таълим-тарбия берилшида;

— машғулот ва ўйинлардан сўнг болалар тушлик қилиб, 2 соат ухлаб дам олишларидан кўринади;

— турли мавзууларда фикр юритиб, уни баён қилишни ҳамда атрофдаги одамларнинг, шеър, эртак ва ҳикояларда баён этилган расм, мультфильмларда, киноларда ифодаланган Фикрни англайди, уларнинг мазмунини қайта сўзлаб бериш ва яна бошқа кўлгина малакаларни эгаллаган бўлади.

Мактабгача таълим муассасаларини «Учинчи мингийлликнинг боласи» таянч дастури билан бошлангич таълим дастури ўртасида (жисмоний тарбия, нутк ўстириш, алифба, математика, тасвирий фоалият, мусиқа, табиат—атроф олам фоалиятлари бўйича) боғлиқлик, узвийлик таъминланганлиги боис, боғчадан сўнг мактабда мактабдаги ҳуҷита мослашув, оиладан мактабга болалага қарашарларда анча осон кечишини тажрибалар кўрсатади.

Мактабгача таълим муассасаларини «Учинчи мингийлликнинг боласи» таянч дастури билан бошлангич таълим дастури ўртасида (жисмоний тарбия, нутк ўстириш, алифба, математика, тасвирий фоалият, мусиқа, табиат—атроф олам фоалиятлари бўйича) боғлиқлик, узвийлик таъминланганлиги боис, боғчадан сўнг мактабда мактабдаги ҳуҷита мослашув, оиладан мактабга болалага қарашарларда анча осон кечишини тажрибалар кўрсатади.

Насиба ЭРХОНОВА
ёзиб олди.

Болалигимда бир китобда "Одамнинг руҳи тушса, унинг оти ҳам чополмайди" деган ҳикматли гапни ўқигандим. Ўша мақол ҳамон ёдимдан чиқмайди. Чиндан ҳам, инсон ҳаётидаги кўп нарса унинг руҳий тетикилигига, руҳан син- маслигига, руҳининг тушмаслигига боғлиқ. Зотан, тирик жон борки, ўз умрини баҳти, мазмунли ўтказишни хоҳлайди, шунинг учун курашади. Имкони бўлса, инсоннинг ҳар бир куни байрамдек ўтса... Дарвоқе, ҳаётимизда байрамлар ҳам кўп. Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетидаги бир неча йилдан бери мунтазам ўткалиб келинаётган Республика олий ўкув юртлари талабарининг чет тиллари бўйича олимпиадаси ана шундай байрамлардан десак, сира муболага бўлмайди.

Бу йилги олимпиада ўтганидан бери бироз вақт кечган, унинг натижалари олий мактаблар жамоаларига маълум бўлса-да, бу билим, тафакур байрами, кейинги учтўрт йил давомида туғилиб, куч олган олимпиада руҳи ҳақида мулоҳаза юритиш, унинг сабоқлари борасида фикрлашиш зарар қилмайди.

Аввало, айтиш керакки, олимпиада қатнашчиларининг сафи йил сайин кенгайиб бормоқда. Масалан, 2002 йилги олимпиадада 17 университет ва институт талабалари қатнашиб, инглиз, немис, француз тиллари бўйи-

да қатнашчилари олдига ўйилган талаблар, баллар мажмуи кўрсатилган маълумотнома жўнатилди; инглиз, француз, немис, испан тиллари ва журналистика фанлари бўйича ҳакамлар ҳайъати, мандат ҳамда адолат комиссиялари тузилди; холислик ва адолатни таъминлаш мақсадида чет тиллари бўйича чет эл ваколатхоналари, журналистика бўйича оммавий ахборот воситаларидан мутахассислар жалб этилди; университет ва хорижий элчинонлар, корхоналар ҳамда нодавлат ташкилотларининг олимпиада ғолибларини тақдирлаш учун қимматбаҳо сорвирлари тайёрланди... Хуллас, олимпиаданинг чинакам

ган талабаларни рангли телевизор, иккинчи ўрин соҳибларини видеомагнитофон, учинчи ўрин эгаларини аудиомагнитофонлар билан мукофотлади. Ўзбекистондаги АҚШ элчинонси инглиз тили бўйича учала ғолибга ҳам Вашингтон шаҳрига уч хафталик саёҳатга таклифнома берди; Франция элчинонси француз тили бўйича биринчи ўрин соҳибини ўз мамлакатига тақлиф қилди.

Эндилиқда анъанага айланган бир қанча тадбирлар бу йил ҳам ўтказилди: энг ёшли улуғ раҳбар — 61 ёшли Аҳмадали Маҳамадалиев (ФарДУ), энг ёш истиқболли раҳбар — 22 яшар Гулруҳ Рахимова (ТДПУ), энг ёш қат-

ри учун ҳам ўзига хос қараш, қизиқиши ва мустақил фикрларига ўтказилди.

Эва Портиус — Олмония академик айрибошлаш хизматининг Ўзбекистондаги раҳбари:

— Мен бир неча йилдан бери ўтказилаётган олимпиадаларда ҳакам сифатида қатнашиб келаман. Менга Ўзбекистонда ишлаш жуда ёқади, талабаларингизнинг меҳнатсеварлиги, билимга чанқоқлиги, илфор фикрларга талпинишлари, уларга немис тили, немис маданияти ва адабиётини ўрганишга ёрдам бермоқда. Ўзбекистонинг турли жойларидан келган талабаларда немис тили

ОЛИМПИАДА РУҲИ

маънода тафакур, билимлар байрами сифатида ўтиши, меҳмонларнинг олимпиада кунларини узоқ вақтлар эслаб юришлари учун нимаики зарур бўлса, университет ташкилий қўмитаси шуни муҳайё этишга интилди.

Олимпиада юксак савиядада ўтди. Қатнашчиларининг ҳам,

нашчи — 18 яшар Диљноза Собирова (ФарДУ), 1 майда түғилган Туробиддин Нурматов (АДТПИ) ва Нодира Мавлонова (ЎзМУ), энг жозибали иштирокчи — "Олимпиада гўзали" Зарина Абдурахмоновага (СамДЧТИ) аудиомагнитофонлар тухфа қилинди. Ўлаймизки, билим ва тафакур мусобақаларини шутарзда мароқли қилиб ўтказиш самарали тадбирлардан биридир. Республика мактабларининг бошқа олий ўкув юртларида ўтказилаётган фанлар олимпиадаларида ҳам ЎЗДЖТУ тажрибаси қўлланилса, мақсадга мувоғиқ бўларди.

Ҳакамлар ҳайъатининг чет эллик аъзолари олимпиаданинг кўнгилдагидек ўтганинг таъкидлаб, ўз фикр-мулоҳазаларини билдирилар.

Жаклин Плесси хоним — Франция элчинонси қошидаги В.Гюго маданият марказининг француз тили ҳамкорлиги атташеси:

— "Одамлар ўқишидан тўхтасалар, фикрлашдан ҳам тўхтайдилар" деган эди буюк француз мутафаккири Дени Дидро. Талабаларнинг берган жавоблари шуни кўрсатмоқдаки, ўзбекистонлик йигит-қизлар Франция маданияти, тарихи, географияси ҳақида чуқур билимга эга дар. Демак, улар кўп ўқигандар. Бундай билимли ёшлилари бор давлатнинг келажаги порлоқ эканлигига ишонаман. Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети талабаси Азизжон Хотамов испан тили бўйича биринчилини олдилар. Олий ўкув юртлари командалари ичидаги биринчи ўринга ЎЗДЖТУ талабалари, иккинчи ўринга ЎзМУ талабалари, учинчи ўринга эса СамДЧТИ талабалари мусобақаларидан бўлди. Фолиблар дипломлар, медаллар, фаҳрий ёрликлар, турли совгалар билан тақдирландилар.

Университетимиз ректорати биринчи ўринни эгалла-

га бўлган катта қизиқиши ва интилишни кузатасиз. Бу олимпиадада ғолиб чиқиш эмас, балки қатнашишнинг ўзи талабабининг ютуғидир. Ахир олимпиадаларнинг асосий шиори шу-ку! Олимпиада ташкилий жиҳатдан бекаму кўст ўтди.

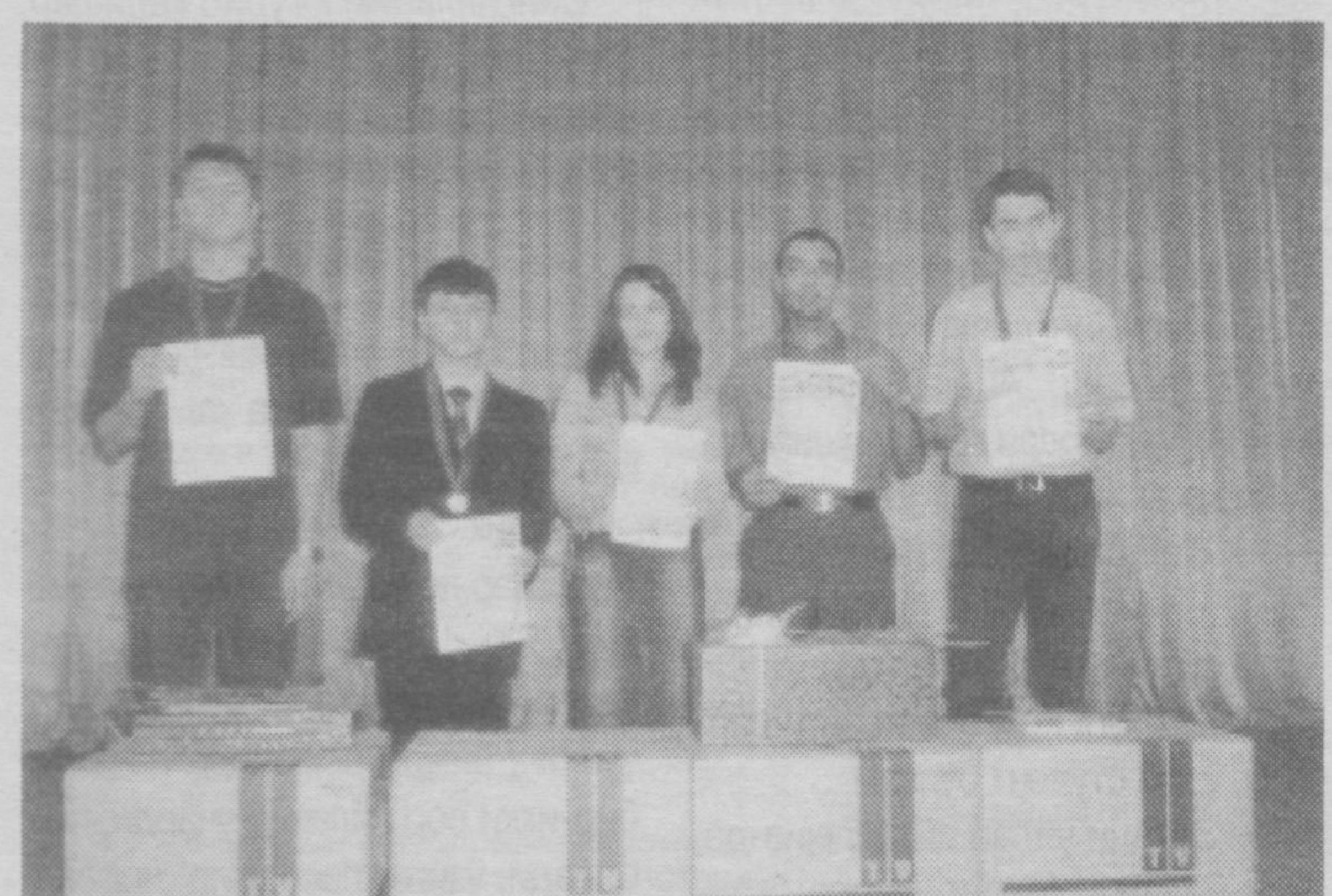
Испан тили бўйича ҳакам-

жалаштириш ва ўтказиш жаравёнини мукаммаллаштириш устида изланиши давом эттирмоқдамиз. Мана бу йил журналистика бўйича ҳам ўтказилди. Эндилиқда режаларимиз — испан тили ва журналистика бўйича иштирокчилар сонини кўпайтиш ҳамда ESP, яъни маҳсус мақсадлар учун ўқитиладиган инглиз тили бўйича ҳам олимпиада ўтказишдир. Бу эса Республика олимпиада ҳаракатида янги қадам, янги сўз ва янги фаолият бўларди...

Бу ўринда Республика олимпиада ҳорижий тиллар бўйича мутахассислар тайёрлашга ихтисослашган СамДЧТИ ва АндТПИ талабалари кўрсатаётган натижаларнинг йилдан йилга пасайиб кетаётганлигини ҳам алоҳида таъкидлаб ўтиши лозим топдик. Чунки юқори малакали мутахассисларга эга бўлган бу олий ўкув юртлари жамоаларидан юқорироқ натижалар кутиши миз, табиийдир.

Олимпиаданинг юксак савиядада ўтишида бош-қош бўлган университетимиз ректори Файрат Шоумаров тил ва журналистика билимдонларининг тафакур мусобақаси ҳақидаги фикрларини шундай ифодалайди:

— Биз билимли, ақл-заковатли, иқтидорли талабаларни ҳар томонлама қўллаб-куватлашимиз керак; улар-

ча ўзаро билимларини синаб ўргандилар. Ўтган йили республика олимпиадасининг иккинчи босқичида қатнашиб учун 20 олий мактабдан 40 талаба ва 31 нафар мутахассис ўқитувчи келди. Яна бир янгилик шу бўлди, республикамиз тарихида биринчи марта испан тили олимпиада мусобақаларига киритилди. Бу йилги олимпиадада эса, 21 олий таълим мусассасидан 46 талаба ва 57 нафар мутахассис ўқитувчи иштирок этди. Шу йили биринчи марта журналистика бўйича ҳам республика талабалари ўз билимларини университетимизда синаб кўрдилар. Бу, шубҳасиз, ЎЗДЖТУда бўлиб ўтаётган билим мусобақаларининг обрайи, демакки, савиаси ортаётганидан далолатdir.

Ҳар йилгидек, бу йил ҳам фанлар олимпиадасига пухта тайёргарлик кўрилди: дастур ишлаб чиқилди, олий таълим муассасаларига информацион хат ва олимпиа-

лардан бири Густаво Файез эса шундай деди:

— Ўтмишда яшаган бир файласуф: "Анъана, бу — ҳозирда рўй бераётган прогрессдир, келажақда эса прогресс анъанага айланади" деганди. Мен бу фикрни мазкур олимпиадага нисбатан ҳам айтсан бўлди. Университетинг олимпиада ташкил этишининг яхши анъаналарига аллақачон эга бўлди, бу олимпиада мана шу прогресснинг мантиқий бир якунидир, деб айта оламан. Бир тилагим борки, испан тилидан иштирок этувчилар сони кўпайса...

Шу ўринда қўшимча қилиш керакки, Густаво Файез ҳам, яна бир ҳакам — Моника Райя ҳам олимпиадада ўз фикр-мулоҳазаларини ўзбек тилида айтди.

Ҳакамлар ҳайъатининг ради Аббос Ирискулов эса олимпиаданинг янада яхшироқ ўтказиш борасидаги мулоҳазаларини билдириди:

— Биз олимпиадани ре-

ни руҳан, маънавий жиҳатдан, керак бўлса, моддий жиҳатдан рағбатлантириб боришимиз ва соглом фикрлай оладиган, ўз ишини пухта биладиган етук мутахассислар қилиб тайёрлашимиз керак. Соғлом рағбатда ўз билим-қўнималарини синаб олиш имконияти фақат шу олимпиададагина берилади. Талабалар синовда ўзларининг профессионал жиҳатдан қай даражада тайёр эканликларини ўлашга мажбур бўладилар ва бу улар учун яна илгарига интилишга турти бўлади.

Билимли ёшлар ҳар қандай давлатнинг олтин фондидир, мамлакатнинг эртаниги кунини белгилайдиган шулар экан, ҳозирдан биз уларга билимни, ақл-заковатни ҳар нарсадан устун қўйишни ўргатишимиш, буни фақат сўзда эмас, балки амалда кўрсатишимиш керак...

Махмуд САЪДИЙ,
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети доценти

**(Давоми. Боши газетанинг
утган сонларида.)**

— Шукур ака дейман, тулки изини йўқотиш учун думи билан қорни сийпалаб кетар экан-а?

— Э, тулкидан ҳар нарсани кутса бўлади... Курук ўтин бор эканми?

— Эй, бор экан! Кимлардир қўйиб кетган экан... Дунёда яхши одамлар кўп-а!

— Бўлмасам-чи. Юр-юр... Ростдан ҳам, гапирганингда, йўлдан чалғир экансан.

— Кечираисиз.

Камарга киришим билан юзимга тутун урилди. Энгашиб (тутун камарнинг шифтини ялаб чиқмоқда эди), палахса тошлардан қачонлардир қалаб ясалган ўчоқ бошига бордим. Собиржон тўрдан жой олган экан, тура солиб:

— Бу ерга ўтиринг, Шукур ака, — деди. — Пастлар—панарама яхши кўринади... Сен бу ёққа тўша тўшанчинингни. Сал исиниб олайлик, кейин ўтамиз...

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

... Зовбошидан қайтиб, изимиздан эниб келар эканмиз, осмоннинг баланд-баландларида пағапа оқ булутларгина қолган, офтоб эса киялаб, кўзларни қамаштириб нур сочар, теварак-атроф ҳам жимиirlар—жилва қилар эди.

Ўнг томонимизда осмон билан бўйлашаман, деб турган Катманчопти чўқиси ҳам баралла кўрина бошладики, хаёлим унга оғиб, Фарҳодни, кейин эса Бойсунга знаятнимизда кўрганим Шириннинг қабрини эслаб қолдим. Улар тарихини кўнгилдан ўтказиб, шундай маҳзун бўлдим-маҳзун бўлдим. Ва паришон калламга эркатор фикрлар келди: “Қаниди, севишган йигит-қизлар ЗАГСдан ўтгандаридан сўнгми-олдинми ўша азиз қабр қошига бориб, севги-садоқат бўбиди онт ичсалар...”

кимсадек сўлжайиб қолдим. Вой, кейин хаёлимдан нималар ўтмади...

Матлабжон ҳам хаёлга толиб ўтирган экан:

— Хе, дунёнинг ишлари қизик экан-да, Шукур ака, — деб қолди.

— Бу ерда бу гап-у, Термиз театрида бўлса “Тоҳир-Зухро” томошаси қўйиляпти. Илот (Иноятулла)

амаким Тойир рўлини ўйнаяптилар.

— Ҳа-ҳа, апишлари келди, — деб таъкидлари Исматжон. — Биз

газетага ўзлон ҳам бердик!

Кўнглим сал кўтарилиб, тўлиқиб кетиб, тимирскланиб қолдим: ҳалиги исқотидан бўлганда андак отворардим... Аммо шунда йўл ёқасида кесилган арчанинг тўнкасига кўзим тушиб қолди-ю, хаёлим унга оғиб ўша-ўша мактаб, Янги йилга арча кесиш учун токқа чиқканларимиз кўз олдимга келар экан, миям ишлаб кетиб, беихтиёр: “Ўшанда, демак, бизнинг сафимизда Тўра акам билан ўғлон ҳам бўлган...”, дедим ва хурсанд бўлиб кетдим.

Шу баҳонада қиссанинг ёзишиш

... Кун терак бўйи кўтарилган. Соат 9лар бор. Эрувгарчилик ҳам тугаб, ховуз бўйидаги супадан бўкталирарди. Толлар шохидаги майналарнинг чағир-чуфури...

Биз — ота-бала супа пастида

Хайрулла кўйиб берган стулларда бетма-бет ўтирадик. Қария, одатдагича, энгашиб олган, мен бошимни буриброқ чекаяпман.

— ... Сен ўқиган, ўқияпсан яна,

— деб давом этди отам. — Бизлар бир чаласавод одамлармиз. Энангдиям беш-олти синф маълумоти бўлса керак. Лекин давлатти иши, деб кўп журди. Аял боши билан...

Неча ўлимлардан қолди. Селлар абкетди, бўрилар талади. Жони қаттиқ экан. Мана, Худойға шукур, журипти. Давлат ҳам сийлаб амал бериб кўйипти... Хулласи калом,

болам, бизлар турмушнинг зайдини яхширак биламиз. Айтмакчиманки, келин бўғинчнинг авлад-ажаданини сурштирил, албатта. Айғирнинг боласи айғир бўлади, чўбирдики — чўбири... Сен боянафи устозингга кулоқ сол. Катта олим акан. Та-

Шукур ХОЛМИРЗАЕВ

Фикри хаёлимга келганида, Хотин-қўприк... тушимгаям кирмаган эди; шунчаки, онам айтмиш ушбу яроғимнинг ҳамиша ёнимда бўлишини истардим, чоғи.

— Ҳа, журинглар бўлмасам, — деди отам.

Онам мени қучоқлаб ўпти-да, кўлтиғимдан олди. Назаримда, мени суюб юриш учун эмас, ўзи суюниш учун олганди.

Ховуз бўйидаги дўстларим ҳам чамадону китоблару халтакамни-да кўтариб жилишди.

— Шукур, бирйўла кўчиб кета-япиз дейман-а! — деб ҳайқирди Исматилла.

— Китоб керак-да, — деб кўйидим.

Мана, оқибат, машинагаям чиқдим. Шоғёрнинг ёнидаман. Мени ўғиб-қушиб, елкаларимга қоқиб қолган азизларим пастда гўёки тамшаниб, гўёки мени хе-е узок бир манзилга кузатаётган каби кўзлари ёшланниб туришибди.

Гин, шаҳарда яшайди. У жердинг оби ҳавосини билади.

Шунда айвондан тушган онам бизга яқинлаша бошлади:

— Бўлдингларма гаплашиб?

— Ке-ке. Хе, мениким бир курук гап-да. Олса — олар. Олмасаям — ўзининг ақли-хуши жайида...

Отам менга пастдан тикилдилар.

— Ташкан — ўзимизнинг пойтахт бўғани билан Бойсин эмас, улим.

Сен Бойсинингдаям кўп хунарлар кўрсатгансан... Айша, биласан-а, мунинг мактабдан ҳайдалишига азина қоған эди?

— Жон балам, катталар билан, ҳам, раҳбарларинг билан сира-сира айтишам...

— Хўп-хўп. Ким билан айтишардим, ўзим студент бўлсан...

— Эртани ўйлаб айтияпмиз-да, жон балам... Аттанг, Хуррамжоннинг гапларини эшитмадинг-да. Атайн келган экан-а, чол?

— Ҳа, устоз-да, устоз, — деди отам. — Лекин бугун уям товдан келади. Шаҳарга вадапиравад аблекаман, деб жуғуриб журипти-да бечара. Хе, тиними жўк.

Шу пайт дарвозамиз ортидан УАЗикнинг варанглаган сигнали эшитилди-ю, айвонда фурулашиб турган сингилларим тап-тап этиб пастга тушиди. Ва шу оннинг ўзида ховузнинг у тарафида жўраларимга гап бериб турган укам ба-кириб юборди:

— Келди-и мошинангиз! Туринг энди, ақабой! Отабой, бўлди... Барно, акамди ҳеч нимаси қолмадими?

— Е, милтиқкача олдилар-у! — деди Барно.

— Ақажон, милтиқни нима қиласиз? — деди Раъно йигламисираб.

— Катта шаҳарда ов бўлмаса...

— Бор-бор, — дедим туйкусдан Хотин-қўприк жарлиги эсимга тушиб. Қарангки, милтиқни олволиши

химматидан турди. — Афанди бир куни

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-куритиб жўнатитти. Афанди дуо қилиб бораётганиши: “Сен мени қуритдинг, худойим сениям қуритсин...”

дарёга тушиб кетипти. Бир ўткинчи уни сувдан чиқариб олиб, кийим-бошини сикуб-курити

АҚШ ЖАНУБИ ТҮФОН ОСТИДА

«Иван» күчли түфөни АҚШ жанубидаги шаҳарларнинг осуда ҳаётiga хавф солмоқда. Алабама штатининг Мобил шаҳридаги хонадонлар ва маъмурӣ бинолар түфөн оқибатида катта зарар кўрди. Табиий оғат натижасида 12 киши ҳалок бўлган ва кўплаб шаҳар фуқаролари шикастланган. Эндиликда «Иван» Флорида, Луизиана, Мисисипи штатлари томон йўналмоқда. Ушбу штатларда фавқулодда вазият ёзлон килинган, дея хабар беради «ИТАР-ТАСС» ахборот агентлиги.

Куюн түфон аралаш ёғаётган кучли ёмғир бутун Мексика кўрфази олди қирғокларини қамраб олиши мумкин. Соатига 200 км. тезлини ташкил қилаётган шамол томларни учирб, электр симларини узиб ташламоқда. Оқибатда 1 млн.га яқин одам электр қувватисиз қолиб кетган. Энг катта хавф Луизиана штатида жойлашган Янги Орлеан шаҳriga тўғри келган. Чунки бу шаҳар денгиз сатҳидан пастда жойлашган бўлиб, дамбалар билан мустаҳкамланган. Денгиз тўлқинлари эса 5 метр баландликка кўтарилиб кетмоқда. Ушбу шаҳарда 1,2 млн. киши истиқомат қиласди. Шаҳар мэри фуқароларни ўз уйларини тарк этишга чақири. Мутахассисларнинг айтишича, агарда түфон ўз кучини йўқотмаса, Янги Орлеан 6 метрлиг сув остида қолиб кетиши мумкин. Бунга кутқару хизмати ходимлари жиддий тайёргарлик кўришмоқда. Хаммаси бўлиб эвакуация қилинадиган аҳоли сони 1,9 млн. кишини ташкил қиласди.

БЕСЛАНДАГИ ВОҶЕАЛАР БОШИДА КИМ ТУРИБДИ?

Чеченистондаги террорчилик гурӯҳлари раҳбари Шомил Басаев порталағи сиркранч воҷеаларни ўз бўйнига олди. Бу ҳақда террорчиларнинг интернет сайтида хабарни чоп этилди. Ушбу сайтда тарқатилган маълумотларга кўра, хуруружларга ишлатилган пулларнинг мундарижаси куйидаги чиба белгиланган. Иккиси самолёт учун Шомил Басаев 4 минг долар, Бесландаги босқинчилик учун 8 минг евро харажат килган. Шу билан бирга террорчилар раҳбари хуруждада қатнашганлар хақида гапириб ўтган. Улар 12 чечен, иккиси чечен аёл, тўқус ингуш, уч рус, иккиси араб, иккиси осетин, бир татар, бир кабардин, бир гурж бўлган.

Бундан ташкири, Басаев Москва мөрсининг Рижский бекатидаги портлашни ҳам у молиялаштирганилиги хақида ёзган.

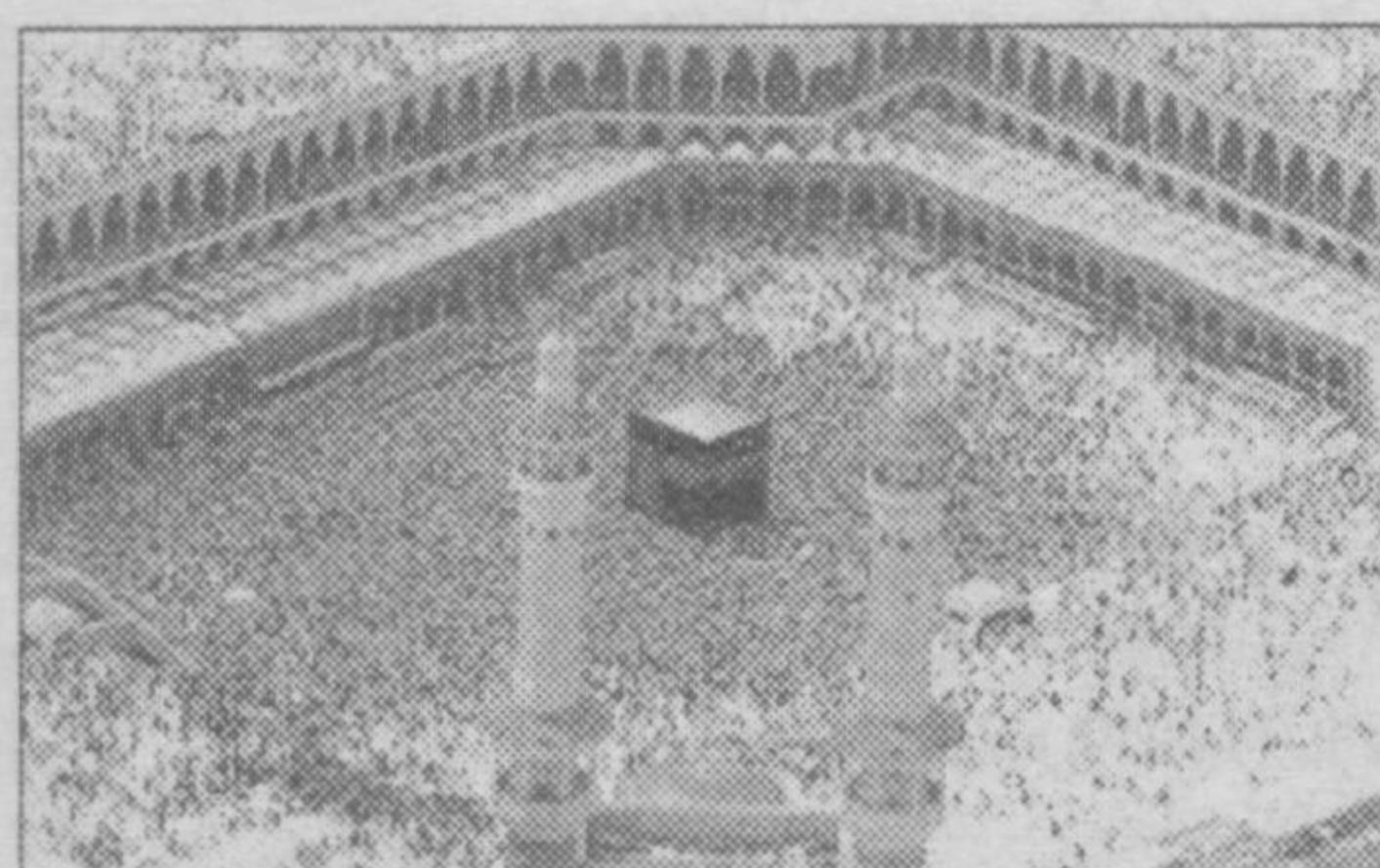
Курол-аслаха, автоуловлар, портловчи моддаларнинг ҳаммаси Чеченистондан олиб келинган. Бу ҳақда Newsru.com интернет сайти хабар таржатган.

ХДРДА КАТТА ҚУРИЛИШ

Кўплаб мишиш-мишларга сабаб бўлган күчли портлашлар фақатгина қурилиш учун мўлжалланган эди, дея таъкидлашди Шимолий Корея расмийлари. Бундан олдинги маълумотларга қараганда, КХДР ядро куроли синовларни ўтказган, деган тахминлар бор эди. Бироқ бир неча дипломатлардан иборат тургувоқеа жойига бориб, текシリвлар ўтказгандан сўнг, портлашлар янги қурилажак гидроэлектростанциянинг пойдеворига асос солиши хақида гапириб ўтди. Гумонларни янада тарқатиш учун Шимолий Корея ҳукумати гидроэлектростанцияси қуриладиган худуди маҳсус самолётда кўздан кечиришга ижозат берди. Маҳсус гурхга Буюк Британия, Россия, Германия, Чехия, Монголия, Польша дипломатлари кирилтилган. Маълумотларга кўра, ушбу обьектда 50 минг киши меҳнат қилимокда.

Интернет манбалари асосида Сарвар САЙЁР ўғли тайёрлади.

«Ma'rifat» газетаси жамоаси газета ходими Назира Курбон қизига акаси Эминжон КУРБОНОВнинг вафоти муносабати билан ҳамдардлик билдиради.

Дунёда энг катта ярим орол қайси эканлигини биласизми? Бу албатта, Арабистон ярим оролидир. Демак, биз тўхтамоҳи бўлаётган давлат Саудия Арабистони бўлиб, бу давлат ҳудди шундай минтақада жойлашган дунёдаги энг бир мамлакатлардан бири ҳисобланади.

Саудия Арабистонининг ўзига хос жиҳати шундаки, саҳро ичидан ўтиб, мовий денгизга чиқиш мумкин. Бундай географик жойлашув жуда кам ҳудудларда учрайди. Шунинг учун ҳам Саудия Арабистони қулай географик ҳудудда жойлашган дейилади. Осиёнинг жанубий-ғарбида жойлашган бу давлат Арабистон ярим оролининг асосий қисмиди эгаллади. Шимолий қисмиди Иордания, Ирек ва Кувайт билан, шарқда Қатар билан, жанубий-шарқида Бирлашган Араб Амирлиги ва Уммон билан, жанубуда эса Яман республикалари билан чегарадош. Унинг шарқий қисмими Форс кўрғази, ғарбини

Саудия Арабистонининг миллий байрами 23 сентябр куни нишонланади. Бу мамлакат мутлақ монархия ҳисобланади. Ҳокимиятни асосан кирол ва унинг қариндошлари бошкаради. Юқори лавозимлар кирол оиласи вакилларига навбатма-навбат ўтиб боради. Сиёсий партия ва касаба қўмиталари фаолияти конуний тақиёнланган.

Саудия Арабистони иккинчи жаҳон урушидан кейин АҚШ билан яқиндан ҳамкорлик ўнатган. 1945 йил БМТга ва Араб давлатлари Лигасига аъзо бўлиб кирган. Четта нефть экспорт қилувчи бу давлат БМТ, ОПЕКнинг кўп дастурларида фаол иштирок этади.

ИҚТИСОД

Саудия Арабистонида нефть мухим роль ўйнайди. Унинг заҳирадаги нефти 35,8 млрд. тоннани ташкил қилиб, дунё мамлакатлари ичидан биринчи ўринда турди. 1997 йилда 430 миллион нефть қазиб олиниб, 390 миллиони экспорт қилинган. Шундан 97 фоиз нефть «Арамко» компанияси ҳиссасига тўғри келади. Унинг умумий валюта қиймати 45 миллиард долларни ташкил қилган. Шу ўринда нефть конлари ҳақидаги бир маълумотни келтириб ўтсан: бутун дунёда топилган 30 та

САУДИЯ АРАБИСТОНИ

23 СЕНТЯБР – ҚИРОЛЛИК ТАШКИЛ ТОПГАН КУН

улкан нефть конининг 15 таси Форс кўлтиғи ҳавzasida. Улар орасидаги ўта улкан нефть конлари — Саудия Арабистонидаги Гавар кони (захираси 12 млрд.т нефть) ва Кувайтдаги Ал-Бурхон кони (захираси 8-9 млрд.т нефть) алоҳида ажralиб турди. Форс кўлтиғи ҳавzasida ги нефть кудукларидан «қора олтин» фонтан (фаввора) бўлиб отилиб чиқади. Уларнинг бир суткалик ҳажми 1-2 минг тоннага тўғри келади. Нефть бурғу кудукларининг умумий сони 5 мингдан ортиқ. Так-қосланг, АҚШда 615 тадан ортиқ бурғу кудуғи бўлиб, ундан суткасига ўртacha 1-2 тонна нефть чиқади. Бундан қўриниб турибди, нефть Саудия Арабистони иқтисодида мухим роль ўйнайди. Иқтисоди шунчалик бақувватки, биргина 1995 йилда дунёнинг 70 та давлатига 17 миллиард долларлик имтиёзли кредит берган. Бу давлатларнинг 38 таси Африкада, 22 таси Осиёда жойлашган мамлакатлар эди. Саудия Арабистонида АҚШнинг капитали биринчи ўринда туриб, бу кўрсаткич 43 фоизни ташкил қиласди.

Саудия Арабистони дунёда буғдой спорт килувчи энг ийрик беш мамлакатнинг бири. Бугунги кунда Қироллик бир йилда 2,7 миллион тонна сабзавот, 500000 минг тонна мева, 650000 тонна хурмо, 816 тонна сут, 54000 тонна балик ва 150000 тонна гўшт маҳсулотларини ахолига етказиб бермоқда.

Саудия Арабистони дунёда буғдой спорт килувчи энг ийрик беш мамлакатнинг бири. Бугунги кунда Қироллик бир йилда 2,7 миллион тонна сабзавот, 500000 минг тонна мева, 650000 тонна хурмо, 816 тонна сут, 54000 тонна балик ва 150000 тонна гўшт маҳсулотларини ахолига етказиб бермоқда.

СПОРТ ВА МАДАНИЯТ

Саудия Арабистони бой ва қадимий маданиятга эга. Булар бир неча минг йиллар давомида шаклланган.

Қиролликнинг алоҳида фамхўрлиги асосида иқтидорли ёш спортчилар ва санъаткорлар тарбияланади. Улар учун миллионлаб доллар сарфланади. Риоде стадиони ҳақида гапирадиган бўлсак, у жаҳон стандартларига тўлиқ жавоб беради. Майдони 500000 квадрат метрдир. У 120 минг томошабинни ўз ичига сифдира олади. Энг қизиги, бу майдоннинг устки қисми ҳам ёпилган. Бундан

Dunyo mamlakatlari

ташқари, бошқа шаҳарларда ҳам кўплаб спорт мажмуалари курилган, уларнинг ҳар бирига 20 — 30 минггача томошабинлар кириши мумкин.

Хозирги кунда Қироллик 153 та спорт клубини иккинчи жаҳон урушидан кейин АҚШ билан яқиндан ҳамкорлик ўнатган. 1945 йил БМТга ва Араб давлатлари Лигасига аъзо бўлиб кирган. Четта нефть экспорт қилувчи бу давлат БМТ, ОПЕКнинг кўп дастурларида фаол иштирок этади.

ТАЪЛИМ

Саудия Арабистони таълим тизимининг ҳамма тармоқлари давлатга қарашли бўлиб, саудиялик ва шу ерда истиқомат қилувчи ҳамма фуқароларга бепул.

1932 йилларда аҳолининг асосий қисми масжидларда таълим олган. 1945 йилга келиб, Қирол Абдулазиз мактаб ислоҳотларини ўтказган. Қироллик олти ёшдан қабул қилувчи 226 та мактаб фоатарилади.

Лиятини йўлга кўйган. Унда 29887 нафар ўкувчи ўз саводини чиқара бошлаган. Хозирги кунда эса бундай муассасаларда 4,5 миллион ўкувчилар билим олмоқда.

Янги мактаблар шунчалик тез кўпайиб бормоқдаки, ҳар иккиси кунда учта янги мактаб иш бошламоқда.

Охири 50 йил давомида таълимга шунчалик кўп пул ажратилган, бу дунё кўрсаткичлари ичидан энг юқорисидир. Хозирги вактда ички даромаднинг 9 фоизи таълимга сарфланмоқда. Бу 27,6 миллиард Саудия Арабистонида демақдир. Охири 25 йил ичидан таълим учун 64 миллиард АҚШ долларни сарфланган.

Хозирги кунда Саудия Арабистонида 22300 та мактабда 4,15 миллион болалар таълим олади.

Болаларга 292000 ўқитувчи таҳсил беради. Ҳар бир ўқитувчига 15 ўкувчи тўғри келади. Бу дунёдаги энг юқори кўрсаткичлардан биридир.

Мактаб таълими соҳасида қўшимча хусусий таълим ҳам жорий этилган.

Биз ҳикоя қилаётган давлатда 8 та университет, 94 коллежда билим олувчиларга таълим-тарбия берилмоқда.

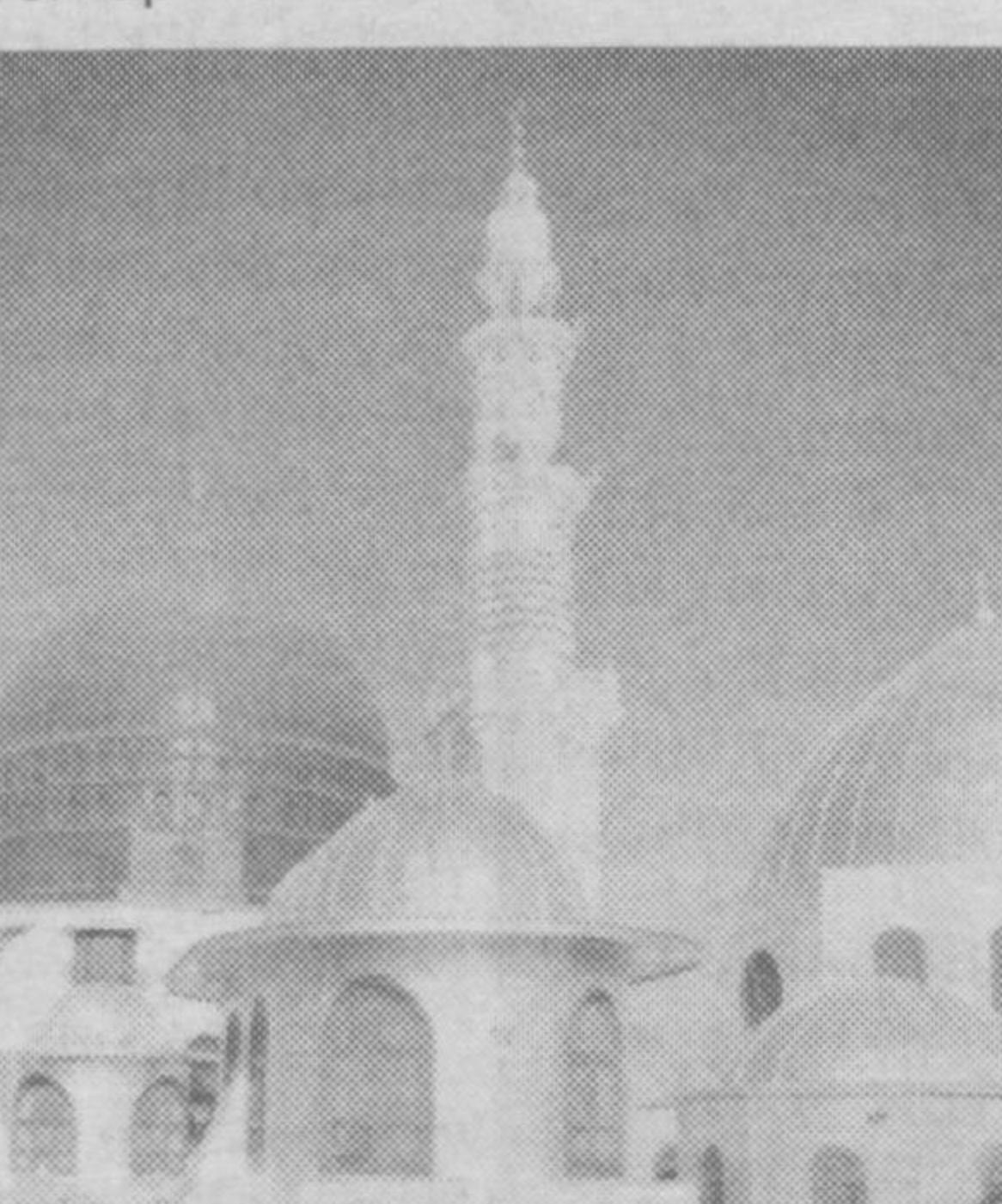
Арабистон ярим оролидаги биринчи замонавий университет Қирол Сауддир. 1957 йилда очилган университет 9 нафар ўқитувчи 21 талаба билан дастлабки иш фаолиятини бошлаган эди. Хозир эса салкам йигирма беш минг талаба таълим олмоқда.

Бундан ташқари, Ислом (Мадинада), Имом ибн Сауд (Ар-Риёдда), Умм Аль-куора (Маккада) университетлари фаолият кўрсатади.

ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ

Саудия Арабистонида тўртта радио канали ва иккита телевидение каналлари ишлаб турибди. Кўпгина кундалик газеталар чоп этилди. Шулардан энг ийриклари «Ал-Ватан», «Ал-Риёд», «Араб пълюс» (инглиз тилида), «Ал-Жазира», «Ан-Нодва», «Аш-Шарқ ал-Аусат»лардир.

Саудия Арабистонининг ўзбекистондаги элчинонаси тақдим этган маълумотлар асосида Шерзод АҲМАТОВ ва Шарифа МАДРАХИМОВАлар тайёрлаши.

катлар эди. Саудия Арабистонида АҚШнинг капитали биринчи ўринда туриб, бу кўрсаткич 43 фоизни ташкил қиласди.

Саудия Арабистони дунёда буғдой спорт килувчи энг ийрик беш мамлакатнинг бири.

Саудия Арабистони дунёда буғдой спорт килувчи энг ийрик беш мамлакатнинг бири. Бугунги кунда Қироллик бир йилда 2,7 миллион тонна сабзавот, 500000 минг тонна мева, 650000 тонна хурмо, 816 тонна сут, 54000 тонна балик ва 150000 тонна гўшт маҳсулотларини ахолига етказиб бермоқда.

Саудия Арабистони бой ва қадимий маданиятга эга. Булар бир неча минг йиллар давомида шаклланган.

ОЛИМ КАЛБИ

Асрлар оша авлоду- аждодларимизни ту- таштирувчи, юрт ва миллиатни улуғловчи буюк бир тўйғу бор, у ҳам бўлса, миллиат ман- фаати йўлида, Ватан равнақи учун сидқи- дилдан хизмат қилиш хиссисидир. Инсон ум- рининг мазмуни ҳам ана шунда. Атоқли математик олим, жамият ва давлат арбоби, бир неча нуфузли му- кофотлар, орден ва ме- даллар соҳиби, Ўзбе- кистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, академик Тўхтамурод Жўраев Ватан ва миллиат шаънини кўта- риш йўлида хизмат қилаётган инсонлар- дан биридир.

Узоқ йиллар аввал Тошкент вилоятининг Янгийўл туманинаги Шўралисой қишлоғида, оддий дехқон Жўравой ака Мамасолиев оила- сида дунёга келган ва ҳаётнинг барча ач- чиқ-чучугини бошдан кечирган устознинг таржимиҳо ҳолига бир назар ташлаган киши бу маърифатпарвар инсоннинг ҳаёт йўли нақадар мазмунли эканлигини кўради.

60-йилларда Ўзбе- кистонда математик тадқиқотларнинг янги йўналиши, яъни ара- лаш, қўшма ва аралаш - қўшма типдаги тенгламалар назариясининг ривожланиши ва ҳозирги кунда бу йўналишдаги жаҳонга таникли илмий мак- табнинг ташкил бўлиши Т.Жўраев номи билан боғлиқdir.

Аввал номзодлик, кейинчалик механика- нинг энг муҳим на- зарий ва амалий аҳамиятга эга бўлган соҳаси— чегара қат- лам назарияси масалаларининг математик

муаммоларига ба- фишиланган докторлик диссертациясини ҳимоя қилган олим профессорлик, Ўзбе- кистон фанлар акаде- миясининг мухбир аъзолиги, ҳақиқий аъзолиги даражалари- га ҳам эришди. Т.Жўраев бир неча монография, олий ўқув юртлари учун дарслек- лар ва ҳалқaro жур- налларда нашр қилин- ган 300 га яқин ил- мий ва илмий оммабоп асарлар муаллифи.

Домланинг аралаш, қўшма, аралаш - қўшма, чегара қатлам назариясининг мате- матик муаммолари, но- маълум чегарали ма- салалар назарияси, математик физиканинг ноклассик тенгламалари, айниқса хара- ктеристикини каррали бўлган, юқори тартиб- ли тенгламалар назариясида эришган ютуқлари жаҳон ма- тематиклар жамоатчи- лиги томонидан юқори баҳоланди ва тан олинди. Унинг тадқиқотлари мамлакатимизда ва чет элларда кўплаб издошлиарини топди ва топмоқда.

Домлада ҳавас қилса арзийдиган, барчага ибрат бўладиган фазилатлар ғоят кўп. Шулардан бири унинг сермазмун илмий ижодини доимо педагогик ва жамоат ишлари билан қўшиб олиб боришидир. Ўзбекистон ФА математика инсти- тутидаги докторлик илмий даражасини берувчи ихтисослашган илмий кенгаш раиси, "Ўзбекистон матема- тика журнали"нинг асосчиси ва бosh мұхаррири, хусусий ҳосилли дефференциал тенгламалар назариясининг замонавий

муаммолари бўйича шаҳар семинари таш- килотчиси ва раҳба- ri, ўзи асос соглан "Математик физика-

Ҳақиқий устоз шогирд қалбida ўчмас нур бўлиб қолар экан. Талабалик ҳаётидаги кўплаб воқеа- лар хотирадан кўтаришлар, бироқ устозларнинг иб- ратли сабоқлари, нурили сиймалари бир умрга муҳрланиб қоларкан.

Эндиғина талаба бўлиб университетнинг ўрта мак-

табникидан фарқ қилади- ган ўкув дастурлари, мус-

Fanimiz fidoyilari

нинг ноклассик тенг- ламалари" бўлими мудири сифатида бир қанча ёш тадқиқотчи- ларга бошчилик қилиш билан бир қаторда ЎзМУ механи- ка-математика факуль- тетида талаба ва маги- стрларга ўз билим ва тажрибаларини ўрга- тиб, ёшларга зиё тарқатиб келмоқда.

Илмий семинарлар вақтида бўладиган са- вол-жавоблар, муноза- рою, мұхқамаларда домланинг ўта талаб- чан, аммо холисона са- волларини айрим ки- шилар бошқача ту- шуниш ҳоллари ҳам бўлиб туради. Аммо бу тушунмовчилик узоққа бормайди. Айниқса, ёшлар маъруза қил- ганда домла томонидан шундай саволлар бери- лади, уларда илмий ишнинг ривожини таъ- минлайдиган, кейинча- лик қандай давом эт- тириш лозимигини кўрсатувчи, ҳатто қан- дай натижалар олиш имкониятига ишора се- зилади.

Домла олимлар даврасида олим бўлса- лар, шоирлар давраси- да шоир. Катталар билан ҳам, ёшлар билан ҳам муюмалада масофа сақламайдиган бу камтарин инсонни кўп қиррали гавҳарга ўҳшатаман. Йигит ки- шига 40 ҳунар оз, дейишида. Бу кишида 70 ҳунар мужассам.

Сафар АБДИНАЗАРОВ,
физика-математика
фанлари доктори,
профессор

табникидан фарқ қилади- ган ўкув дастурлари, мус-

МЕҲРИБОН ВА ТАЛАБЧАН УСТОЗ

тақиқ талабалик ҳаётидан бир оз эсанкираб юрган кезларимиз эди. "Факуль- тет Хотин-қизлари йиғи- лиши бўлар экан", дей- ишиди. Тавба, бу ерда ҳам мактабдаги каби тарбия- вий соат ўтилар эканда, деган хаёлга бордим. Йиғиши башланди. Бироқ мазкур йиғиши мактаб- дагидан кескин фарқ қилар эди. Тўрда ўтирган опа қизларнинг гаплари- ни ўшиштар, қизлар ҳам худди сирдош ўртоқлари каби унга ўз дардларини айтишар эди. Улар ўрта- сидаги яқинлик, қизларнинг ўзларини ёркин ту- тишларидан ҳайратга туш- ган эдим. Шунда талаба- лардан бири йиғлаб қай- наонасидан нолиб қолди. Ўқитувчи опа эса "Фалон- чихон! Мана менинг ҳам қайнонам бор. Худога шукр, иккита фарзанд ўстираялман. Бир томон- да университетнинг ишла- ри, яна илм ҳам қиласи- га улгуришим керак. Ул- гурмасликка ҳақим йўқ!" дедилар. Сўхбат жараёни- да биз — биринчи курс талабаларидан ҳам ҳол- ахвол сўрадилар.

Назира опа Абдуази- зова билан илк танишу- вимиз ана шундай кечган

эди. Гарчи кўринишдан бир оз қатиққўлроқ кўринса-да, меҳрибон аёл экан, деган холосага кел- ган эдик. Юқори курсга ўтганимиздан кейин Назира опанинг яна бир жи- хатлари, ўта талабчан усто- з эканликлари аён бўлди. Назира опа биз- лардан кўпроқ мустақил ишлашимизни, дарсга жиддий тайёрланишимизни талаб қилар эдилар.

Мирзо Улубек номида- Гарчи кўринишдан бир оз қатиққўлроқ кўринса-да, меҳрибон аёл экан, деган холосага кел- ган эдик. Юқори курсга ўтганимиздан кейин Назира опа биз- лардан кўпроқ мустақил ишлашимизни, дарсга жиддий тайёрланишимизни талаб қилар эдилар.

Тошкент давлат уни- верситети (хозирги ЎзМУ) 1967 йилда ўқитувчи си- фатида фаолият бошлаган опа, аввал номзодлик, кейин докторлик илмий ишларини ёқлади. Журна- listaтика факультетида ка- федра мудири, факультет- ning декан мувовини, ЎзМУ хотин-қизлар қўмитаси- нинг раиси каби қатор ил- мий ва ташкилий вазифа- ларда ишлади. Мана шу йилларда чоп этилган юз- дан ортиқ илмий мақола- лари, ўқув-услубий қўлланмалари опанинг олималик салоҳиятини кўрсатади. Айниқса, унинг "Туркiston матбуоти тариихи", "Ўзбекистон журна- listaтика тариихи" каби китоблари ўз вақтида чоп этилганлиги билан катта аҳамият касб этди. Чунки

мана йиллар ўтди, қан- ча сувлар оқиб ўтди. На- зира опа билан ҳозир ҳам учрашиб, маслаҳатлар олиб турдимиз. Дилемизда ҳам, тилимизда ҳам бир калом янграйди. "На- зира опа, ҳеч ҳам ўзгар- мабсиз!" деймиз. Бугун олтмиш баҳорни қарши- лаётган устозимиз эса, қўйсаларинг-чи, деба кулиб қўядилар. Бироқ бу йил- лар бекор ўтгани йўқ. Журналистларни тарбия- лаш ва журналистика илми учун опанинг қанча ме- хнатлари сингди.

Бугунги кунда ўз кас- бининг усталарига айлан- ган, республика, вилоят, туманларда фаолият юри- таётган журналистлар О.Тоғаев, F.Foғurov (у- ларнинг охиратлари обод бўлсин), Б.Дўстқораев, С.Умиров, Ф.Мўминов ва албатта, Н.Абдуазизова каби устозларини фахр билан тилга олишади. Негаки, журналистика фа- культети деганда мана шу домлалар ёдга тушади. Улар ўзбек журналистика мактабининг фахрига ай- ланиб қолишган.

Бундай шараф эса осонликча келмайди.

Н.НАМОЗОВА
ЎзДЖТУ ўқитувчи

ҲАФТАЛИК ҚАНДАЙ ЎТАДИ?

нинг 50-60 фоизида йод тан- қислиги оқибатида келиб чи- қадиган касалликлар учрай- ди. Бу кўнгилсизликларнинг олдини олишнинг энг сама- рали йўли ош тузини йодлаштир. Уқувчилар эса жа- миятимизнинг энг кичик аъзолари бўлганликлари учун айни дамда уларга буни анг- латиш энг түрги йўлдир. Болаларнинг ўзлаштираётган ушбу тушунчалари орқали ота-оналар ҳам ўзлари исте- мол қилаётган ош тузига энг тўғриликларни орқали касал- ликлар ҳақида тушунчага эга бўлган эдилар.

Статистик маълумотларга кура, Ўзбекистон аҳолиси-

2004-2005 ўкув йилида ҳам барча уқувчиларни йод етиши- маслиги боис келиб чиқадиган касалликлардан хабардор қилиш ва бу борада билан кўнилмаларини аниқлаш мақсадида 20-25 сентябрь кунлари барча умумий ўрта таълим мактаблари уқувчилари ўртасида "Йод танқисли- гидан келиб чиқадиган касалликларнинг олдини олиш" мақсадида йодланган ош тузидан фойдаланишинг аҳамиятини ўргатиш ҳафта- лиги ўтказилади. Ушбу тад-

бирлар ЮНИСЕФ болалар ташкилотининг молиявий кўмагида амалга оширилади.

Жойларда ўтказиладиган ҳафталиктар эса Республика таълим марказининг "Эколо- гия ва саломатлик" бўлими мутахассислари услубий ёрдам берабор борадилар. Бир ҳафта давомида мактабларда йодланган ош тузидан фойдаланишинг аҳамияти ҳақида дарслар ташкил эти- лади, тиббиёт ходимларини жалб этган ҳолда турли тад- бирлар ўтказилади. Қуйи,

миллий матбуотимиз тарихи олимларимиз томони- дан анча-мунча ўрганил- ган бўлса-да, тарқоқ ҳолда эди. Уларни бир жойга жамлаб, таҳлил қилиб берганлиги учун ҳам ушбу китоблар яхши кўллан- ма бўлди.

Н.Абдуазизова айни пайтда Ўзбекистон Президенти хузуридаги давлат ва жамият қурилиши ака- демияси қошидаги Ўзбе- кистоннинг янги тарихи Маркази Баш илмий хо- дими бўлиб ишламоқда.

ИЗБОСКАНДА ЯНГУ СПОРТ КОШОНАСИ

Избосканлик тадбиркор ака-ука Мамажоновларни, эл-юрт равнақи йўлида амалга ошираётган эзз ошларини эндиликда мамлакатимизда ҳам яхши билишади. Айниқса, уларнинг юрт ободончилиги, ёш авлод камолоти, болалар спортини ривожлантириш борасидаги ибратли ишлари эътиборга лойик.

Бундан икки йил аввал ҳимматли ака-укалар ўзлари яшаб турган Пойтуғ шаҳри ўрамидаги Т.Мамажонов маҳалласида кўпчилик манфаатини кўзлаб бир савобли ишга кўл урган эдилар. Уларнинг изланишлари, ҳамжиҳатлика ишлашлари натижасида ташландик, қаровсиз ҳолга келган эски клуб биноси ўрнида муҳташам спорт мажмуи қад ростлади. Замонавий меъморий ечимлар асосида бунёд этилган спорт кошонаси бугун Избосканга кўрк бўлиб турибди. Янги иншоот кураш турлари билан шуғулланишга мўлжалланган бўлса-да, унда спортивнинг яна бир қанча турлари бўйича машгулотлар, мусобақалар ўтказиш имконияти бор.

6 сентябр куни янги кошона илк бор спорт муҳлислини ўз бағрига олди. Уч кун мобайнида бу ерда ака-ука Мамажоновларнинг соврини учун 1987-1989 йилларда туғилган ўсмиirlar ўтасида юон-рум кураши бўйича ҳалқаро очик турнир ўтказилди. Россия, Тоҷикистон, Ко-

Hamyurtlarimizning xayrlı ishlari

зогистон, Қирғизистон давлатлари ва республикамизнинг Тошкент, Бухоро, Самарқанд, Наманган, Фарғона, Қашқадарё вилоятларидан ҳамда Тошкент шаҳридан келган юздан зиёд ёш полвонлар ҳамортиларимиз билан биргаликда голиблик иштиёқида гиламга тушдилар. Ўзбекистон чемпионлари, Осиё биринчилиги мусобақалари қатнашчиларининг Избосканда биринчи бор ўтказилаётган мазкур турнирда иштирок этиши уни катта спорт байрамига айлантириди. Ўн вазн тоифасида ўтказилган беллашувларнинг голибларига тантанали вазиятда қимматбахо совринлар топширилди.

Ёш полвонлар ўтасида ҳалқаро очик турнир беллашувлари нафакат Андижонда, балки мамлакатимизда ҳам ўз ўрнига эга бўлган янги спорт мажмуининг тақдимот маросимига уланиб кетди, унга файз кириди. Шу муносабат билан бу ерда байран маросими бўлиб ўтди.

Маросимда иштирок этган Ўзбекистон Республикаси Оқсоқоллар кенгарада иштирок этган республика «Маҳалла» жамгармасининг раиси А.Гадойбоев ака-ука Мамажоновларнинг бунёдкорлик иши таҳсинга сазоворлигини, мамлакат кўламида ибрат килса арзигулик эканлигини билдириди. У Мамажоновлар хонадони ахлига республика кўрик-танловида голиб бўлгани учун «Маҳалла жонкуари» кўкрак нишонини, фахрий ёрлиқ ва эсадлик совғасини топшириди.

Шу йилнинг 25 августида Оқсоқоллар кенгарада иштирок этган Ўзбекистон Республикаси Оқсоқоллар кенгарада иштирок этган республика «Маҳалла» жамгармасининг раиси А.Гадойбоев ака-ука Мамажоновларнинг бунёдкорлик иши таҳсинга сазоворлигини, мамлакат кўламида ибрат килса арзигулик эканлигини билдириди. У Мамажоновлар хонадони ахлига республика кўрик-танловида голиб бўлгани учун «Маҳалла жонкуари» кўкрак нишонини, фахрий ёрлиқ ва эсадлик совғасини топшириди.

Спортта эътибор – келажакка эътибор эканлигини чукур ҳис этган избосканлик олийхиммат ака-ука Мамажоновлар Юртошишимизнинг даъватларида биринчилар қатори амалий жавоб қайтаришиб, эл назарига тушдидар.

О.СИДДИКОВ

Миллионлар ўйини бўлган футболнан шуғулланувчиларнинг қоматига разм согланда, чайир ва бакувватлигидан ташқари юз-кўзидан шижаот ёғилади, қадамидан ўт чақнайди. Саломатликни таъминлаш воситасигина эмас, ироди ва матонатни ҳам тоблашга хизмат қилувчи футбол билан фарзандларининг шуғулланиши ота-оналарни анча хотиржам қиласди. Бўлар-бўлмас машгулотдан кўра боласининг тўп тепганини афзал билган ота-оналарнинг истагини кўллаб-кувватлаш керак. Гап Тошкент шаҳридаги футболга ихтисослашган ягона мактаб-интернат ҳақида кетаяпти. Тўгрисини айтганда, бундай мактабни ташкил

ердаги алоҳида синов босқичларига кўйилади. 1 июлдан 1 августга қадар боланинг жисмоний жиҳатдан ҳар томонлама соғлом эканлигини аниқлашга ёрдам берувчи машқлар ўтказилади. 300 метр масофага белгиланган дақиқа ичида етиб келиш, баландликка ва узунликка сакраш бобида боланинг жисмоний тайёргарлигини аниқлашга қўйилган баллар асосий натижага деярли яқинлашгач, унинг билим дараҷасига кўйилган тест синовлари ўтказилади. Бунда белгиланган максимал балл-90. Шундай қилиб, 400 балллик натижага яқинлашгач болалар мактаб-интернатнинг ўқувчилари бўлиши мумкин.

Ихтисослашган таълим дарго-

ФУТБОЛ УЧУН ЖОН ФИДО...

килиш 1999 йилга қадар ҳеч кимнинг хаёлига келмаган эди. Тажриба тариқасида 77-мактабда иш бошлаган маҳсус синфларни кузатиш шундан далолат бердик, бу ерда ихтисослашган даргоҳни очиши мумкин экан. Талабгорлар бор, шароитга келиб тақаладиган муаммо йўқ. Мактаб худуди кенг, уни тартибга келтириб, футбол майдонлари хосил қилишга озигина ҳафса қилинса бас.

Шу тариқа Ҳамза туманидаги 77-мактаб биносининг ярми футболга ихтисослашган мактаб-интернатга айлантирилди. 1999-2000 йилдан бора 2000 та ариза тушиб, шундан бор-йўғи 35 нафар бола саралаб олинган. Мана, ўшандан бери бир неча ўқув йили ўтди. Ҳозирда синфлар сони 8 тага ётди. Уларнинг ҳар бирига 25-30 нафар бола бириккан. Тўртнчи синф маълумотига эга болаларни бу ерга жалб қилишнинг ўзига хос босқичлари ва талаблари борлигини билса-да, боласининг хужжатларини таниш-билишчилик қилиб тўғрилаган ота-оналар кўп ўтмай панд еб қолишлари ҳеч гап эмас. Чунки ўқувчи соҳта тиббий маълумотнома билан жойлашиб олса-ю, кўп ўтмай машҳида бола ҳаллослаб, у ер-бу еридан шикоят қилса, сироғ бўлади.

Мактаб-интернатга бола қабул қилиш ҳаракати апрель оидан бошланади. Бу ерда ишловчи тренерлар пойтахтдаги мавжуд туманларга чиқишиб, барча мактабларнинг жисмоний тарбия ўқитувчилари билан маслаҳатлашиб иш кўрадилар. Ўқитувчи тавсияси билан саралаб олинган болалар бу

ҳида асосий эътибор ўқувчининг узлуксиз равишида футбол билан шуғулланишига қаратилади. Умумий ўрта таълим дастури албатта, ўзлаштирилиши керак. Айни пайтда ўқувчини умуман бўш қолдирмаслик эвазига чиниқтириб, маҳорати ошириб борилади. Масалан, 4 та синф куннинг биринчи ярмида икки соатни майдонда шуғулланиши билан ўтказса, 4 та синф ичкарида дарс билан машғул бўлади. Шунга мувофиқ 45+45, яъни 90 минутлик, 1,5 соатлик, 2-2,5 соатлик машгулотлар дарс жадвалига киритилган. Машқ, машқ ва яна маш...

Бу – мактаб-интернат педагогик жамоасининг доимий ва ўзгармас шиори бўлиб, асосий мақсад ўз ҳаётини футбол билан боғлашга қарор қилган ўсмиirlarни ҳам маънавий, ҳам жисмоний чиниқтиришга қаратилади. Интернат худудида 100x70, 80x40 метр ўлчовдаги майдонлар мавжуд бўлиб, бу ўқувчиларнинг доимий равишида шуғулланишиларига имконият яратади. Шунингдек, ўз футболчилар Тошкент шаҳридаги «Спартак», «Тошкент» каби клубларда, 16, 24, 2-боловлар ва ўсмиirlar спорти мактабларига ҳам бориб, машқ килишади. Ана шу машқларнинг самара-си ўлароқ, улар ўш спортивчилар ўтасида ўтказилаётган шаҳар спартакидаларида кейинги йилларда биринчи, иккинчи ва учинчи ўринларни олиб қайтишди.

Мактаб-интернатни бу йил 26 нафар ўқувчи битирган бўлса, шулардан 17 нафари турли олий ўқув юртларида қабул қилиндилар. Бу – ёмон кўрсаткич эмас. Интер-

нат ўқувчилари, албатта, футболчи бўлиши шарт, деган қоидани шиор сифатида қабул қилиш нотуғри бўлар эди. Қайси боланинг қайси касбни танлаши, ихтиёрий. Лекин улар футболчи бўлиб, қайсири жамоа таркибида ўйнайдиган, яхши натижалари билан кўзга ташланадиган бўлса, бу албатта мактаб-интернат учун фаҳр-ифтихордир.

Яқиндагина интернат олдидан ўтган киши унинг очиқ майдони олдида кўшимча бино курилиши бошланганини кўрмас эди. Ҳозир эса бу ерда ёпиқ спорт залига пойдевор қўйилиб, девори ҳам тикка

бўлди. Ажаб эмаски, ичида барча шароитлари муҳайё спорти зали қисқа муддат ичида бунёд этилса. Бундан ташқари, Тошкент шаҳар ҳамда Ҳамза туман ҳокимиятларининг ҳомийлиги остида трибунални очиқ майдонни бунёд этиш ҳаракати ҳам бошланган.

Мактаб-интернатдаги ёткоҳона шу мақсадда ташкил қилинганки, шаҳарнинг чекка мавзеларидан қабул қилинган болалар туаб қолиши мумкин. Бу, биринчидан ота-оналарни хотиржам қилса, иккичидан болага ҳам қуляй ва афзал. Тўрт маҳал белуп овқатланишнинг ташкил этилиши болани ортиқча харажат ва елиб-югуришлардан ҳолос этиди.

«Футбол учун жоним фидо бўлсинг» деган фикр миллионлаб ишқибозларнинг миясини банд этган. Ҳикоя қилган манзилгоҳимиз – Тошкент шаҳридаги футболга ихтисослашган мактаб-интернатда ўқиётган 210 нафар ўқувчининг фикру ҳаёлида ҳам ана шу шиор чарх ураётган бўлса, ажаб эмас.

Мамлакатимизда болалар спортини ривожлантиришга эътибор қаратилаётганидан кўзланган мақсад рӯҳан, жисмонан соғлом фарзандларни камолга етказиш. Мактаб-интернат ана шу ҳаракатга минглардан бири сифатида ўзининг муносиб улушкини кўшишга чоғланган. Ёш спортчилар орасидан пахтакорчилар, локомотивчилар, металтургчилар етишиб келётганини ва улар келажакда Ўзбекистон шарафидин дунёнинг турли қитъаларидаги мусобақаларда химоя қилувчи терма жамоа аъзолари бўлишига ишонгимиз келади.

Х.ТЎЙМАНОВА

УЛКАН ЭЪТИБОР САМАРАСИ

«Интерконтинентал» меҳмонхонасида ҳалқаро футбол федерацияси ассоциацияси (ФИФА) дегегани аъзоларининг юртимиз спорти билан танишувчи якунларига бағишинанг матбуот анжумани бўлиб ўтди.

ФИФА ҳалқаро спорт ҳаракатининг энг нуфузли ва оммавий ташкилоти сифатига ўз таркибига 200 юздан зиёд миллий футбол уюшмасини бирлаштирган.

Мамлакатимиз унга ўн йил муқаддам аъзо бўлиб кирган.

— Мамлакатингизда спортни, айниқса футболни ривожлантиришга катта эътибор қаратилаётганини таҳсинга лойик, — деди ҳалқаро футбол уюшмаси ассоциацияси президенти Йозеф Блаттер матбуот анжуманида. — Ана шундай улкан эътибор ва ғамхўрлик самараси ўлароқ, истеъодотли футбольчиларнингизнинг номи жаҳонга тобора маш-

хур бўлиб бораётир. Миллий терма жамоангизнинг ҳалқаро турнирларда эришаётган мувафақиятлари бунинг яқол далилидир. Айни вақтда Ўзбекистоннинг ўшлар ва ўсмиirlar терма жамоалари вакиллари ҳам ҳалқаро мусобақаларда муносиб катнашиб келмоқда.

Ўзбекистонда барпо этилган спорт иншоотларини бутун жаҳоннинг айрим илгор мамлакатларида ҳам учратмайсиз.

QUTLOV!

Мұхтарама
Мукаррама Муллақонова!

Сизни туғилган кунингиз билан күтлаймиз. Ярим асрлик умрингиз мобайнида ўш авлод таълим-тарбияси билан шуғулланиб, қанчадан-қандай қалбидан жой олдингиз. Кафедрадаги фаолиятингиз эса, алоҳида эътибор-га молик. Сизга тилакларимиз бисёр: умрингизга умр күшилаверсин, ҳамиша элнинг наэрида бўлиб юринг. Илм-фан бобидаги изланишларингиз Сизга обрў-эътибор келтирсинг.

Тошкент давлат иқтисодиёт университетининг «Ўзбекистонда демократик жамият куриш назарияси ва амалиёти» кафедраси педагогик жамоаси ва оила аъзоларингиз.

